

Regeringens proposition

1978/79: 113

om riktlinjer för u-landsinformation och biståndets organisation m. m.

beslutad den 1 mars 1979

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag ur regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLA ULLSTEN

HANS BLIX

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås riktlinjer för u-landsinformation och biståndets organisation.

Målet för u-landsinformation är enligt propositionen att utveckla människors kunskaper om och intresse för förhållanden av betydelse för u-ländernas utveckling. Därmed kan engagemanget för Sveriges internationella solidaritetspolitik fördjupas. Samtidigt betonas att frågor om det ömsesidiga beroendet mellan i- och u-länder bör få ökad betydelse i u-landsinformationen. SIDA skall liksom hittills vara det statliga organet för verksamheten. Beredningen för u-landsinformation föreslås få ställning som ett av regeringen utsett rådgivande organ till SIDA.

I propositionen föreslås en viss vidgning av de s. k. generella bidrag, som f. n. utgår till löntagarorganisationer och studieförbund till att gälla även Swedish Cooperative Centre (SCC), Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Sveriges Fiskares Riksförbund (SFR), Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), Svenska FN-förbundet och en kristen samarbetsorganisation. Vidare förordas ett stående årligt bidrag till Sveriges ungdomsorganisationers landsråd (SUL).

Anslaget för u-landsinformation föreslås öka med 2,6 milj. kr. Häri ingår en engångshöjning av anslaget på 2 milj. kr. för nya mottagare av generella bidrag. För budgetåret 1979/80 beräknas därmed anslaget uppgå till 19,9 milj. kr., varav 13,6 milj. kr. för bidrag till enskilda organisationer och 6,3 milj. kr. för SIDA:s egen informationsverksamhet.

I fråga om biståndets organisation konstateras att en i huvudsak lämplig arbetsfördelning har vuxit fram mellan regeringens kansli och be-

rörda förvaltningsorgan, främst SIDA. Myndighetens uppgift som central förvaltningsmyndighet för det direkta utvecklingssamarbetet med utvecklingsländerna bekräftas. Samtidigt preciseras SIDA:s medverkan i det multilaterala utvecklingssamarbetet samt i frågor rörande den svenska u-landspolitiken.

Rörande biståndsförvaltningens organisation understryks angelägenheten av en fortsatt fältorientering bl. a. genom förstärkning av biståndskontoren inom ambassaderna i programländerna och ökad delegering till dessa. Likaså betonas behovet av fackkunnande inom SIDA på för utvecklingssamarbetet viktiga områden.

Den s. k. utbildningsberedningen som f. n. lyder under utbildningsdepartementet och har i uppgift att befordra ett vidgat samarbete med u-länder på kunskapsutbytets område föreslås överföras till utrikesdepartementet.

En viss ökning av SIDA:s myndighetsanslag föreslås. Det avser främst personalförstärkningar vid såväl biståndskontoren som SIDA. Det totala medelsbehovet beräknas till ca 4,8 milj. kr. för budgetåret 1979/80.

Beredningen för u-landsforskning (SAREC) föreslås bli en permanent myndighet. Beredningen skall arbeta i nära samarbete med SIDA.

Frågan om biståndsutbildningsnämndens (BUN:s) fortsatta ställning bör prövas i en utredning om det totala utbildningsbehovet för det framtida utvecklingssamarbetet.

UTRIKESDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1979-03-01

Närvarande: statsministern Ullsten, ordförande och statsråden Sven Romanus, Mundebo, Wikström, Friggebo, Wirtén, Huss, Rodhe, Wahlberg, Hansson, Enlund, Lindahl, Winther, De Geer, Blix, Cars, Gabriel Romanus, Tham, Bondestam

Föredragande: statsrådet Blix

Proposition om riktlinjer för u-landsinformation och biståndets organisation m. m.

1 Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade dåvarande chefen för utrikesdepartementet den 8 december 1972 tio sakkunniga med uppdrag att företa en utredning (UD 1972: 03) angående Sveriges utvecklingssamarbete med u-länderna. De sakkunniga antog benämningen biståndspolitiska utredningen (BPU). I tilläggsdirektiv (Dir 1977: 68) den 12 maj 1977 fick de sakkunniga i uppdrag att utforma riktlinjer för u-landsinformationen och de administrativa formerna för biståndsförvaltningens arbete. Utredningen som då bestod av nio ledamöter kompletterades med ytterligare två.

Utredningen har avlämnat huvudbetänkandet (SOU 1977: 13) Sveriges samarbete med u-länderna samt en separat bilagedel (SOU 1977:14), vilka låg till grund för prop. 1977/78: 135 om riktlinjer för internationellt utvecklingssamarbete m. m. Utredningen har därutöver avlämnat dels betänkandet (SOU 1977: 73) U-landsinformation och internationell solidaritet, dels betänkandet (SOU 1978: 61) Biståndets organisation. Föreliggande proposition behandlar de två senare betänkandena.

Över betänkandet U-landsinformation och internationell solidaritet har efter remiss yttranden avgivits av styrelsen för internationell utveckling (SIDA), biståndsutbildningsnämnden (BUN), beredningen för u-landsinformation, beredningen för u-landsforskning (SAREC), svenska institutet, socialstyrelsen (nämnden för internationella hälso- och socialvårdsärenden), statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), universitets- och högskoleämbetet (UHA), svenska FAO-kommittén, kommerskollegium (KK), arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), ILO-kommittén, statens

industriverk (SIND), ambassaderna i Dacca, Dar es Salaam, Gaborone, Haag, Hanoi, Helsingfors, Islamabad, Köpenhamn, Lissabon, New Delhi, Oslo, Tunis, ambassadkansliet i Bissau, FN-representationen i New York, OECD-delegationen i Paris, Svenska Röda Korset, Stockholms universitet (socialantropologiska institutionen), Uppsala universitet, Linköpings universitet (planeringsnämnden för filosofisk utbildning och planeringsnämnden för lärarutbildning), Lunds universitet (rektorsämbetet, teologiska, juridiska, odontologiska, humanistiska, matematiska-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga fakulteterna), Göteborgs universitet (fakultetsnämnden vid samhällsvetenskapliga fakulteten), Umeå universitet (rektorsämbetet och samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden), Nordiska afrikainstitutet, Svenska Handelskamarförbundet, Svenska kyrkans mission, Sveriges Författarförbund, Rädda Barnens Riksförbund, Sveriges Industriförbund (Sveriges Industriförbund har avgivit ett gemensamt remissvar tillsammans med Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF). Sveriges Grossistförbund har även deltagit i beredningen av svaret. Även Internationella Handelskammarens Svenska Nationalkommitté ansluter sig till detta svar och svaret från Svenska Handelskamarförbundet), Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), Utrikespolitiska institutet, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO) (Tjänstemännens Bildningsverksamhet ansluter sig till detta svar), Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska Journalistförbundet, Centerns Ungdomsförbund (CUF), Folkpartiets Ungdomsförbund (FPU), Svenska sparbanksföreningen, Afrikagrupperna i Sverige, Arbetsbarnas bildningsförbund (ABF), Centralinstitutet för Nordisk Asienforskning, Chilekommittén, De Synskadades Riksorganisation, Film-Centrum, Folkparkernas Centralorganisation, Fredrika Bremer-Förbundet, Förbundet Vi Unga, Föreningen Internationella folkhögskolan, Föreningen Svalorna, Gotlands Bildningsförbund, IOGT-NTO-rörelsen, KFUK-KFUM:s studieförbund, Lutherhjälpen, Medborgarskolan, Nykterhetsrörelsens Bildningsverksamhet (NBV), Studieförbundet Folkuniversitetet, Studieförbundet Vuxenskolan, Svensk Industriförening, Svenska ekumeniska nämnden, Svenska FN-förbundet, Svenska fredskårsföreningen, Svenska Missionsrådet, Svenska UNICEF-kommittén, Sveriges Arbetares Centralorganisation (SAC), Sveriges Fiskares Riksförbund (SFR), Sveriges frikyrkoråd/Frikyrkan Hjälper, Sveriges Kristna Ungdomsråd, Sveriges Kyrkliga Studieförbund, Sveriges Ungdomsorganisationers Landsråd (SUL), Swedish Co-operative Centre (SCC) (SCC har avgivit gemensamt remissvar tillsammans med Kooperativa förbundet (KF), Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Folksam, OK och Kooperativa gillesförbundet), Tollare folkhögskola, Unga Örnars Riksförbund, Utbildningsradion, Utrikespolitiska Föreningen och Valla Folkhögskola.

Vidare har yttranden avgivits av deltagande organisationer i SIDA:s

kontaktkonferens, elever, handledare och övrig personal vid BUN, Framtiden i Våra Händer, Husmodersförbundet Hem och Samhälle samt Konstfrämjandet.

Över betänkandet Biståndets organisation har efter remissyttranden avgivits av SIDA, BUN, beredningen för humanitärt bistånd, beredningen för u-landsinformation, SAREC, svenska institutet, socialstyrelsen (internationella sekretariatet), statskontoret, RRV, beredningen för internationellt utbildningssamarbete, fiskeristyrelsen, importkontoret för u-landsprodukter (IMPOD), KK, ILO-kommittén, SIND, ambassaderna i Addis Abeba, Dacca, Dar-es-Salaam, Havanna, Lissabon, Luanda, Maputo, Nairobi, New Delhi, Tunis, ambassadkansliet i Bissau, delegationen i Genève, FN-representationen i New York, OECD-delegationen i Paris, styrelsen för teknisk utveckling (STU), tekniska högskolan i Stockholm (sektionen för lantmäteri), Uppsala universitet (remisskommittén), Linköpings universitet (planeringsnämnden för lärarutbildning), Lunds universitet (matematisk-naturvetenskapliga och humanistiska fakulteterna), Göteborgs universitet (samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden), exportkreditnämnden (EKN), Svenska kyrkans mission, Sveriges Grossistförbund, Sveriges Industriförbund (SHIO ansluter sig till detta svar), TCO, Centralorganisationen SACO/SR, LO, SAF, Centralinstitutet för Nordisk Asienforskning, Sveriges frikyrkoråd/Frikyrkan Hjälper, Lutherhjälpen, Svenska missionsrådet, SAC, Sveriges kristna ungdomsråd, SCC (i samråd med KF, LRF och Kooperativa Gillesförbundet).

Vidare har yttranden avgivits av elevkåren vid BUN, FPU, länsstyrelsen i Västernorrlands län och Moderata Ungdomsförbundet (MUF).

2 U-landsinformation

Föredragandens överväganden

2.1 U-landsinformationen i historiskt perspektiv

Svenskt bistånd till u-länderna inleddes i början av 1950-talet. Sedan dess har upplysningsverksamhet och opinionsbildning kring biståndet och förhållandena i u-länderna spelat en viktig roll. Den kunskap om u-ländernas problem, som kontinuerligt har spritts av statliga organ, folkrörelser och riksorganisationer, ungdomsorganisationer, fackföreningsrörelsen, arbetsgivarorganisationer, kvinnoorganisationer, kooperationen, hjälporganisationer, missionen, solidaritetsorganisationer m. fl., har sannolikt kraftigt bidragit till att skapa förutsättningar för det svenska biståndets snabba tillväxt under de gångna åren. En bred svensk opinion har stått bakom denna utveckling. De i-länder, i vilka upplys-

ningsverksamheten om u-länderna är betydligt mer begränsad än i Sverige, har haft betydligt svårare att mobilisera opinionen för u-landsinsatser. I vissa i-länder har biståndet sjunkit t. o. m. i absoluta tal under de senaste åren.

Statsmakterna betonade redan på ett tidigt stadium vikten av u-landsinformation för att vidmakthålla och stärka allmänhetens intresse och stöd för vårt utvecklingssamarbete med u-länderna. De för biståndet ansvariga organen — från Centralkommittén för tekniskt bistånd till mindre utvecklade länder inrättad år 1952, via Nämnden för internationellt bistånd inrättad år 1962 till dagens SIDA — har därför sett det som en väsentlig uppgift att informera om u-länderna och att verka för ett ökat engagemang för Sveriges bilaterala och multilaterala biståndsverksamhet. Särskilt har informationsverksamheten givits ökad betoning sedan år 1968 i samband med att riksdagen antog enprocentplanen. Fr. o. m. år 1974 har frågor, som hänger samman med u-ländernas krav på en ny ekonomisk världsordning, kommit att få ökad tyngd i opinionsbildningen. Det växande ömsesidiga beroendet mellan i- och u-länder, sådant detta tar sig uttryck i handel, investeringar, industriellt och tekniskt samarbete m. m., har i informationsverksamheten fått komplettera den solidaritetstanke, som från början har legat till grund för svenskt bistånd och som bibehåller sin giltighet.

2.2 Målen för u-landsinformationen

Den statligt finansierade u-landsinformationen kom sålunda tidigt att spela en viktig roll i solidaritetspolitiken gentemot de fattiga länderna. Huvudmotivet för informationsverksamheten var att öka förståelsen och engagemanget för svensk biståndsverksamhet. Även u-ländernas ekonomiska och sociala förhållanden utgjorde tidigt ett huvudtema.

I samband med att riksdagen år 1968 uttalade sig för enprocentplanen angavs två mål för u-landsinformationen, ett "biståndscentrerat" och ett "u-landscentrerat", nämligen

att skapa större förståelse och vidgat engagemang för den offentliga biståndsverksamheten, samt

att förmedla djupare kunskaper om och väcka intresse för u-ländernas situation.

Denna målformulering kan sägas alltså gälla för informationsverksamheten.

I september 1971 lade SIDA fram en långtidsplan för u-landsinformationen, som kom att omfatta budgetåren 1971/72—1974/75. I planen förklarade SIDA att det var väsentligt att ge målet för u-landsinformationen en vid, u-landscentrerad innebörd och att orientera denna mot

konkreta problem. För att kunna ta ställning till utvecklingssamarbetet, dess karaktär och problem krävdes förståelse för "u-ländernas situation, deras problem och utvecklingsansträngningar samt deras relationer till i-länderna". En sådan bakgrund krävdes för att biståndsinformationen skulle kunna komma in i ett realistiskt sammanhang och få rimliga proportioner.

En tillbakablick på u-landsinformationen visar att informationsverksamhetens mål och syften under de gångna åren har präglats av en betydande kontinuitet. Den visar också att u-landsinformationen redan på ett tidigt stadium inriktades på u-landsfrågor och utvecklingsproblem i vid mening.

Några remissorgan — bl. a. LO — vill utöver de två angivna målen även ställa upp ett tredje mål. Detta mål innebär att u-landsinformationen också skall "belysa de ömsesidiga beroendeförhållandena mellan i-länder och u-länder och därmed särskilt uppmärksamma Sveriges relationer i ett vidare perspektiv". Sveriges Industriförbund, SAF och Svenska Handelskammarförbundet vill utvidga den nu gällande målsättningen för u-landsinformation till att den också skall inriktas på att skapa större förståelse för Sveriges samarbete med u-länderna i dess helhet. Det "biståndscentrerade" målet föreslås därför omformuleras till "att skapa större förståelse och vidgat engagemang för Sveriges samarbete med u-länderna".

BPU anser att målet för u-landsinformationen är att utveckla människors kunskaper om och intresse för förhållanden av betydelse för u-ländernas utveckling. Därmed kan engagemanget för Sveriges internationella solidaritetspolitik fördjupas. BPU framhåller också att denna politik, med de växande biståndsanslagen som sitt främsta uttryck, förutsätter en fortlöpande diskussion i massmedia, i hem och skola, på arbetsplatser och inom föreningslivet. En sådan diskussion kräver riklig tillgång på aktuellt och problemorienterat material om såväl u-ländernas situation i vid mening som utvecklingssamarbetets utformning och resultat. Genom att nya grupper i vårt samhälle engageras, förbättras Sveriges möjligheter att spela en aktiv och konstruktiv roll i arbetet på en ny ekonomisk världsordning.

Jag noterar att remissorgan som LO och Sveriges Industriförbund m. fl. har pekat på det ökade ömsesidiga beroendet och samarbetet mellan Sverige och u-länderna som ett delmål för u-landsinformationen. Enligt min mening innefattas dessa ämnen i det av BPU föreslagna målet för informationsverksamheten. Jag ansluter mig till BPU:s förslag till målformulering, som också har en bred förankring bland remissorganen.

En mindre del av de medel som ställs till förfogande för u-landsinformation används för publikationer om Sveriges förbindelser med u-länderna som vänder sig till en utländsk publik. Sådana publikationer bör även framgent kunna bekostas från anslaget.

2.3 SIDA:s roll i u-landsinformationen — pluralism och samordningsbehov

BPU framhåller att SIDA även i fortsättningen bör vara det statliga organet för u-landsinformation. BPU anser också att den pluralistiska strategi som informationsverksamheten i synnerhet sedan år 1972 baseras på är värdefull och riktig. Mer än två tredjedelar av anslaget utgår sålunda till studieförbunden och löntagarorganisationerna i form av generella bidrag för deras eller anslutna organisationers egen informationsverksamhet på u-landsområdet, eller till andra organisationer för deras olika informationsprojekt på detta område. Detta får emellertid inte betyda att SIDA reduceras till en ren finansieringskälla.

SIDA:s egen informationsverksamhet bör vara betydande. BPU framhåller också att SIDA spelar en viktig roll som initiativtagare och impulsgivare till dem som är engagerade i u-landsinformationsarbetet. Denna roll skulle knappast kunna spelas på samma vitala sätt av ett organ som inte hade erfarenheter av praktiskt utvecklingssamarbete och ständiga u-landskontakter.

I likhet med remissorganen instämmer jag i BPU:s förord för att SIDA som hittills skall vara det statliga organet för u-landsinformation.

2.4 Beredningen för u-landsinformation och en allmän informationsberedning i internationella och utrikespolitiska frågor

Beredningen för u-landsinformation skall enligt sin instruktion ”avge förslag till regeringen om användningen och fördelningen av statsmedel . . . för information om u-länderna och biståndsverksamheten”. Beredningen skall också ”avge förslag till regeringen om fördelningen av statsmedel som enligt riksdagens beslut skall ställas till folkrörelsernas, studieförbundens och övriga enskilda organisationers förfogande för information om u-ländernas situation, biståndsfrågor och internationellt utvecklingssamarbete”. Beredningen har därmed enligt BPU tilldelats samma uppdrag, som redan åvilar SIDA enligt dess instruktion. Hittills har beredningen inte avgett några sådana förslag till regeringen. Däremot har den kommit att fungera som ett värdefullt organ för behandlingen av bidragsfrågor och för erfarenhetsutbyte mellan organisationer och SIDA.

BPU framhåller mot denna bakgrund att beredningens instruktion bör anpassas till den funktion som beredningen har kommit att få. Det sker enligt BPU bäst genom att beredningen blir ett av regeringen utsett rådgivande organ till SIDA. BPU anser också att beredningens sammansättning kan kompletteras samt att folkrörelserna även i framtiden bör utgöra en klar majoritet inom beredningen.

BPU framhåller behovet av att förstärka den allmänna informationen i internationella frågor och att samordna denna med u-landsinformatio-

nen. Detta bör kunna gälla frågor som u-ländernas krav på en ny ekonomisk världsordning inkl. utveckling och handel, nedrustnings- och avspänningssträvandena, internationella miljö- och resursproblem samt FN:s roll och arbetsuppgifter. Dessa övergripande internationella problem innefattar ofta väsentliga utrikespolitiska bedömningar.

Mot denna bakgrund menar BPU att det föreligger ett behov av ett forum för ett bredare, kontinuerligt samråd i internationella och utrikespolitiska frågor mellan berörda departement, SIDA och de institutioner, folkrörelser och andra organisationer, vilka bedriver informationsverksamhet inom dessa områden. Detta behov skulle enligt BPU kunna tillgodoses genom inrättande av en allmän beredning i internationella och utrikespolitiska frågor som knyts till utrikesdepartementet. Beredningen skulle tjäna som ett rådgivande organ till berörda departement och myndigheter vad gäller prioritering och inriktning av den offentliga — och offentligt finansierade — informationsverksamheten i internationella frågor. En sådan beredning borde enligt BPU kunna bidra till större offentlighet i här berörda frågor.

BPU avstår från att framlägga ett formellt eller i detalj utformat förslag med hänvisning till utredningen om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor. Denna utredning har i maj 1978 framlagt sitt betänkande (Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor, Ds UD 1978: 2).

I fråga om *beredningen för u-landsinformation* tillstyrker flertalet remissorgan utredningens förslag om ändring av beredningens instruktion så att beredningen blir ett av regeringen utsett rådgivande organ till SIDA.

TCO framhåller att föreskrifterna för beredningen inte får begränsas utan att beredningen även bör kunna anföra synpunkter på information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor.

RRV föreslår att beredningen tillförs de arbetsuppgifter och befogenheter som föreslås för den allmänna beredning som BPU förordar. Även NBV menar att syftet med den allmänna beredningen kan uppnås om den nuvarande beredningens instruktion ändras. LO föreslår att man vidgar beredningens instruktion till att gälla en bred u-landsinformation med betoning av u-landsfrågor. *Beredningen för u-landsinformation* anser att dess nu gällande instruktion medger ett bredare, kontinuerligt samråd i internationella och utrikespolitiska frågor mellan staten och folkrörelserna. Beredningen för u-landsinformation anser också att SCC bör vara representerat i beredningen. *Sveriges Industriförbund*, *SAF m. fl.* anser att beredningen skall förstärkas med representanter från näringslivet.

I fråga om beredningens sammansättning ansluter sig flertalet remissorgan till BPU:s förslag att även SCC skall vara representerat i beredningen.

BPU har pekat på en rad skäl för inrättandet av en *allmän informationsberedning i internationella och utrikespolitiska frågor*. Dessa skäl har också utvecklats av utredningen rörande information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor. Flertalet remissorgan ansluter sig till förslaget om inrättandet av en sådan beredning. Frågor som har samband härmed berörs också i det utredningsarbete om folkrörelsernas internationella samarbete som f. n. bedrivs inom kommundepartementet. När detta arbete har slutförts kommer regeringen att ha möjlighet att pröva hela frågan om statens samarbete med enskilda organisationer rörande information i internationella och utrikespolitiska frågor. Frågan kommer därför att bli föremål för samråd med berörda organisationer.

Jag har tagit fasta på såväl BPU:s som flertalet remissorgans slutsatser när det gäller att förändra beredningens för u-landsinformation ställning. Jag förordar därför att beredningen för u-landsinformation ges ställning som ett av regeringen utsett rådgivande organ till SIDA. Beredningens sammansättning bör kompletteras med en representant från SCC. Folkrörelsernas representanter kommer — liksom nu är fallet — att vara i majoritet i beredningen.

2.5 Folkrörelsernas och övriga organisationers u-landsinformation

Den fyraårsplan för informationsverksamheten, som SIDA framlade hösten 1971, betonade särskilt vikten av utvidgat samarbete med löntagarorganisationer, studieförbund och andra folkrörelser. Samtidigt föreslogs ett generellt bidragssystem till de två kategorierna löntagarorganisationer och studieförbund, medan övriga organisationer och folkrörelser även fortsättningsvis hade möjlighet att efter ansökan erhålla bidrag för konkreta informationsprojekt. Vidare föreslogs ett utökat samarbete med Svenska FN-förbundet, SUL och Folkbildningsförbundet. Organisationernas andel av det totala informationsanslaget förväntades växa snabbt och successivt nå ca två tredjedelar.

Riksdagen godkände på grundval av prop. 1972: 100 (bil. 5) i allt väsentligt SIDA:s förslag. Den utveckling, som därmed inleddes har sedan löpt i väsentligen oförändrade banor. Budgetåret 1978/79 uppgår organisationernas andel av informationsanslaget till ca 64 % eller 10,7 milj. kr. Frågan om bidragssystemets utformning, särskilt i vad avser de generella bidragen, har flera gånger diskuterats, bl. a. i SIDA:s anslagsframställningar. Viss kritik mot den omfattande delegeringen av verksamheten till organisationerna har framförts av riksdagens revisorer, som bl. a. har påtalat risken för splittring och dubbeltäckning av det informationsutbud, som erbjuds allmänheten. De har också efterlyst förbättrad utvärdering av en verksamhet som uppgår till så avsevärda belopp.

BPU konstaterar, att den markanta inriktningen på studieförbunden, som har ett stort antal organisationer knutna till sig, och löntagarorganisationerna synes ha varit riktig. Man menar, att bidrag till studieförbund och löntagarorganisationer möjliggör u-landsinformation med god geografisk spridning, vilket också har framhållits i de senaste årens budgetpropositioner. Utredningen betonar också värdet av generella bidrag. Utformningen av stödet har skapat förutsättningar för den institutionella uppbyggnad som ett kontinuerligt arbete med u-lands- och utvecklingsfrågorna kräver. Utan bidragen skulle dessutom u-landsfrågorna — och frågorna om internationell solidaritet — knappast ha varit så väl införlivade i organisationernas verksamhet som f. n. är fallet. Medlen används till att bekosta studieresor till u-land, produktion av informations- och studiematerial, mötes-, kurs- och konferensverksamhet samt administration. Ett stort antal cirkelledare och andra informatörer har getts tillfälle till direkt kontakt med u-landsförhållanden.

Det nuvarande systemet med generella bidrag ger organisationerna frihet att utforma information utifrån sina egna värderingar och erfarenheter. Det har också stora administrativa fördelar, både för SIDA och organisationerna. Det är vidare ett uttryck för förtroende och respekt för folkrörelserna och deras arbete i ett demokratiskt samhälle. Utredningen finner därför att den arbetsfördelning som efter hand har vuxit fram mellan SIDA och organisationerna med fördel också kan tillämpas i fortsättningen.

Alltsedan budgetåret 1972/73 har ca 16 % av det årliga totalbeloppet för bidrag till enskilda organisationer avsatts för bidrag efter ansökan. Ca 200 organisationer har hittills — ofta vid upprepade tillfällen — fått del av sådana bidrag. Bland dessa återfinns organisationer av många olika slag vad gäller verksamhetens inriktning och omfattning. Det mest omfattande stödet har hittills utgått till Chilekommittén, De förenade FNL-grupperna, Frivilligorganisationernas informationscentral, SCC, Ekumeniska U-veckan, FilmCentrum, Svenska FN-förbundet, Svenska kommittén för Vietnam, Laos och Kambodja, Svenska scoutrådet och Utrikespolitiska föreningarnas FN-förbund.

Remissorganen ansluter sig i allt väsentligt till utredningens förslag beträffande organisationernas ansvar för u-landsinformationen och arbetsfördelningen mellan dessa och SIDA.

Jag delar utredningens uppfattning, att den satsning, som inleddes år 1972, på löntagarorganisationer, studieförbund och andra enskilda organisationer, har varit riktig. Troligen har den avsevärt bidragit till att stärka u-landsengagemanget i Sverige. Systemet har mött positivt gensvar hos organisationerna själva, som med avsevärda generella bidrag har kunnat bedriva u-landsinformation i mycket fria former och utifrån de olika värderingar och samhällsuppfattningar, som präglar varje enskild organisation. Ansvarsfördelningen mellan organisationerna och

SIDA bör fortsätta väsentligen oförändrad. I sammanhanget vill jag särskilt betona vikten av att stödet till mindre organisationer, som får bidrag till enskilda informationsprojekt, fortsätter och utökas. Dessa organisationers verksamhet är av stort värde för att fördjupa engagemanget för Sveriges internationella solidaritetspolitik.

Det generella bidragssystemets vidareutveckling

BPU anser att generella bidrag även framdeles bör utgå till studieförbund och löntagarorganisationer. Bidragen bör vara stommen i det statliga stödet till folkrörelsernas och övriga organisationers u-landsinformationsverksamhet. Utredningen finner det riktigt att organisationer, som tillhör studieförbund, skall vända sig till dessa och inte till SIDA för bidrag. Posten "övriga organisationer" för bidrag efter ansökan bör sålunda vara reserverad för andra organisationer än de till studieförbund anslutna.

BPU aktualiserar också frågan om att det nuvarande generella bidragssystemet bör kompletteras för att bättre tillmötesgå vissa organisationers behov av långsiktigt stöd för sin u-landsinformation.

Utredningen väcker sålunda frågan om inte andra fackliga organisationer bör kunna komma i fråga för generella bidrag på samma villkor som löntagarorganisationerna. Den nuvarande begränsningen till löntagarorganisationer lämnar luckor, som enligt utredningen bör fyllas genom att även sådana organisationer som LRF, SFR och SHIO erhåller bidrag på samma grunder som löntagarorganisationerna. BPU föreslår härutöver att SUL ges ett stående årligt bidrag från SIDA för att erforderlig långsiktig planeringstrygghet skall garanteras.

Utredningen framhåller vidare att SIDA har gett hög prioritet åt stöd till SCC för information om Kooperationen och dess roll i utvecklings-samarbetet. SCC har till SIDA inkommit med anhållan om ett generellt bidrag och utredningen stöder denna begäran. Avgörande för bidragets storlek bör, enligt utredningen, vara informationsbehoven i anslutning till Kooperationens biståndsverksamhet samt SCC:s och de anslutna kooperativa organisationernas behov av bidrag för att kunna fortsätta att bygga ut sin informationsverksamhet om u-landsfrågorna och de globala fördelningsfrågorna.

De kristna organisationernas behov av ökad planeringstrygghet för sin u-landsinformation uppmärksammas också av utredningen. Deras informationsverksamhet har under en följd av år varit av en sådan omfattning att ett antal organisationer årligen, trots de generella bidragen till studieförbunden, har vänt sig direkt till SIDA för att ansöka om bidrag. På detta sätt har dessa organisationer under senare år årligen erhållit ytterligare ca 250 000 kr. varav 100 000 kr. för den Ekumeniska U-veckan. Dessa önskemål har indirekt vid sidan av andra som t. ex. SCC:s

och FN-förbundets lett till att utrymmet för bidrag till andra organisationer har minskat.

Mot bakgrund härav finner utredningen det befogat att söka en lösning som bättre tillgodoser de kristna organisationernas medelsbehov. Den för såväl de kristna organisationerna som SIDA bästa lösningen skulle uppnås om ett generellt bidrag utgick till en kristen samarbetsorganisation med inriktning på u-landsfrågor. Denna skulle fungera som samordnings- och bidragsorgan för åtminstone det stora flertalet kristna organisationer med bistånds- och u-landsinriktning.

Jag delar utredningens uppfattning i vad avser huvudprincipen, att generella bidrag också fortsättningsvis bör utgå till studieförbund och löntagarorganisationer, medan posten "övriga organisationer" i princip bör vara reserverad för bidrag efter ansökan för andra organisationer än de till studieförbunden anslutna.

I fråga om en utvidgning av det generella bidragssystemet för att tillmötesgå även vissa andra organisationers behov av långsiktigt stöd för sin u-landsinformation går meningarna isär inom utredningen och mellan remissorganen. Flertalet remissorgan förordar att generella bidrag skall utgå även till SCC och en kristen samarbetsorganisation. Likaså förordas ett stående årligt bidrag från SIDA till SUL i enlighet med BPU:s förslag. Flertalet remissorgan ställer sig dock avvisande till att mottagarkretsen av generella bidrag skall utvidgas även till LRF, SFR och SHIO.

Jag delar i och för sig uppfattningen att viss försiktighet bör iakttas i vad gäller utvidgning av det generella bidragssystemet. Likväl finner jag det motiverat att här biträda utredningens och flertalet remissorgans förord för generella bidrag till SCC och en kristen samarbetsorganisation. Systemet med generella bidrag bör även utvidgas till de av utredningens majoritet förordade organisationerna LRF, SFR och SHIO. Därmed vidgas informationsverksamheten till fler grupper, vilket är särskilt naturligt i ett läge där utvecklingssamarbetet breddas till att bl. a. engagera mindre industri. Jag finner det likaledes motiverat med ett stående årligt bidrag till SUL för att garantera planeringstrygghet.

Utredningen kommenterar också bidragen till Svenska FN-förbundet. Förbundet bedriver en omfattande informationsverksamhet, som till inte ringa del bygger på samarbete med och bidrag från SIDA. Förbundets främsta inkomstkälla utgörs emellertid av anslag från utrikesdepartementet över anslaget E 3. Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor. Förbundets ekonomi har under en följd av år varit ansträngd.

SIDA tillmäter samarbetet med FN-förbundet stor betydelse och prioriterar i sin anslagsframställning för budgetåret 1978/79 liksom tidigare en utvidgning av informationen om FN:s arbete för ekonomisk och social utveckling i samarbete med förbundet. SIDA har i tidigare samman-

hang behandlat FN-förbundets önskemål om generella bidrag och har då betonat att frågan bör prövas inom ramen för en översyn av det totala statliga stödet till FN-informationen i Sverige.

Stödet till de totala organisationer, som erhåller bidrag från utrikesdepartementet för information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor, varav FN-förbundet är den näst största bidragsmottagaren, har också behandlats av den särskilda utredning om information och mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor som jag har berört i det föregående. Denna utredning har bl. a. haft till uppgift att "utreda frågan om ansvarsfördelningen mellan och bidragsgivningen till" berörda organisationer. Utredningen betonar i sitt betänkande (Ds UD 1978: 2) det angelägna i att en helhetslösning snarast åstadkommes, som ger FN-förbundet möjligheter till en realistisk verksamhetsplanering. Grunden för denna bör, vad gäller statsmedel, vara bidrag från utrikesdepartementet — den av FN-förbundets styrelse förordade bidragsformen — så att förbundet för sin normala verksamhet inte blir beroende av tillfälliga bidrag.

SIDA:s styrelse har i yttrande över ifrågavarande utredning uttalat följande: "För den betydande och växande del av FN-förbundets verksamhet som inriktas på FN-systemets internationella utvecklingssamarbete och frågan rörande en ny ekonomisk världsordning kan styrelsen — efter de ytterligare överväganden som det nu aktuella betänkandet föranlett — se skäl till att möjligheten prövas att Svenska FN-förbundet, utöver de bidrag som utgår från utrikesdepartementet, tilldelas ett generellt bidrag från SIDA".

I prop. 1978/79: 100 (bil. 6) har jag föreslagit en ökning av det allmänna bidraget till Svenska FN-förbundet över utrikesdepartementets anslag E 3. Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor, varigenom FN-förbundet bl. a. tillförsäkras resurser för anställning av en informationssekreterare. I anslutning till det förslag som har framförts av SIDA:s styrelse förordar jag att FN-förbundet därtill inordnas bland de organisationer som får ett generellt bidrag.

2.6 SIDA:s egen informationsverksamhet

SIDA:s egen informationsverksamhet tar f. n. i anspråk drygt 35 procent av informationsanslaget. BPU har särskilt uppmärksammat materialproduktionen och samarbetet med massmedia, utbildningsväsendet och andra organisationer. Utredningen understryker betydelsen av att SIDA fortsätter och utvecklar den materialproduktion som den anser vara viktig för en saklig och mångsidig u-landsinformation. Möjligheterna att utveckla produktionssamarbete med regionala institut, som t. ex. Nordiska afrikainstitutet, och distributionssamarbete med bl. a. biblioteken uppmärksammas.

Den del av SIDA:s informationssamarbete som avser samarbetet med massmedia fungerar enligt utredningen väl. Med hänsyn till massmedias och i synnerhet radions och TV:s stora räckvidd vill utredningen att detta samarbete skall utökas i syfte att göra u-landsinformationen tillgänglig och engagerande för fler människor.

En stor del av SIDA:s information är inriktad på skolan och — i växande grad — den högre utbildningen. Institutionssamarbete sker med skolöverstyrelsen (SÖ), länsskolnämnderna, lärarhögskolorna och UHÄ med inriktning på främst lärarnas grund- och fortbildning. Även SIDA:s materialproduktion och upplysningstjänst har skolan som främsta avnämare.

Skolan står t. ex. för 60 procent av materialbeställningarna. Utredningens intryck är att samarbetet med SIDA är av stor betydelse för skolans och det högre utbildningsväsendets internationalisering — en process som enligt utredningen bör påskyndas. Permanenta utbildningsinslag bör finansieras över utbildningsdepartementets budget snarare än över biståndsanslaget. Möjligheterna till ett nära samarbete med Sveriges utbildningsradio bör undersökas.

Utredningen framhåller att en systematisk utveckling av den långsiktiga planeringen och en tillräcklig bearbetning av vunna erfarenheter inte har förekommit. Den anser det därför angeläget att i den framtida verksamheten ägna större uppmärksamhet åt planering, målgruppsanalyser och andra aspekter som RRV har betonat i sin analys av SIDA:s informationsverksamhet.

Flertalet remissorgan instämmer i de av utredningen framlagda förslagen rörande SIDA:s egen informationsverksamhet.

Jag ansluter mig i allt väsentligt till BPU:s uppfattning och anser det viktigt att SIDA fortsätter att utveckla sin materialproduktion för en saklig och allsidig u-landsinformation. SIDA:s samarbete med massmedia och skolväsendet bör förstärkas. Permanenta utbildningsinslag inom skolan bör emellertid finansieras över utbildningsdepartementets huvudtitel.

2.7 Saklighet och profilering

BPU konstaterar att SIDA och de enskilda organisationerna har skilda roller i det opinionsbildande arbetet. För organisationerna utgör rätten till profilering av verksamheten vad gäller ideologi, ämnesval och målgrupper en given utgångspunkt. Av folkrörelser och övriga organisationer vore det inte rimligt att kräva allsidighet i behandlingen av en fråga. Mångsidighet är emellertid ett krav, som måste ställas på den samlade u-landsinformation, som dessa bedriver med stöd av medel från SIDA:s informationsanslag.

Jag biträder utredningens uppfattning och vill särskilt betona betydelse-

sen av att bygga informationsaktiviteterna på det engagemang som utgör basen för de enskilda organisationernas verksamhet.

För SIDA:s egen verksamhet bör enligt utredningen delvis andra principer gälla. SIDA bör eftersträva allsidighet i sitt samlade informationsutbud. Denna strävan bör även präglade tidskriften "Rapport från SIDA", vilken förväntas ge utrymme för en rik variation av fakta och synpunkter på utvecklingsproblem och utvecklingssamarbete. Jag ansluter mig till dessa synpunkter och anser att detta synsätt bör präglade verksamheten. I sammanhanget vill jag understryka betydelsen av en engagerad debatt om u-ländernas villkor och problem som en viktig förutsättning för en aktiv, intresserad och välinformerad svensk u-landsopinion.

Utredningen konstaterar att för såväl SIDA:s egen informationsverksamhet som den organisationerna bedriver med bidrag från SIDA bör *saklighet* utgöra en given strävan. Kravet på saklighet är särskilt betydelsefullt i fråga om SIDA:s egen informationsverksamhet, då SIDA-materialet måste kunna tjäna som en faktabas för alla övriga parter. Utredningen konstaterar emellertid att utan analys och kommentarer är faktamaterialet av föga värde. Det måste ge bakgrund och stöd till en ständigt fördjupad diskussion om utvecklingsfrågorna och utvecklingssamarbetets förutsättningar och resultat och till att skapa möjligheter till inlevelse i u-ländernas situation. Utrymme måste också finnas för en framställning som ger uttryck för personliga åsikter. Det är dock angeläget att i görligaste mån markera vad som är sakligt, faktabetonat material och vad som är uttryck för en personlig uppfattning.

Jag ansluter mig i allt väsentligt till utredningens uppfattning.

2.8 Utvärdering och förnyelse

Den översyn av u-landsinformationen, som utredningen har företagit, har varit översiktlig. Den har inte avsetts vara en resultatvärdering i egentlig mening av vare sig SIDA:s eller de enskilda organisationernas arbete. Utredningen betonar att resultatvärdering av SIDA:s u-landsinformation i framtiden bör ägnas ökad uppmärksamhet. Detta bör gälla såväl folkrörelsernas u-landsinformation som SIDA:s egen. Kritiska utvärderingar bör utgöra en viktig del av verksamheten och bidra till att nya former för information ständigt prövas i syfte att intressera nya grupper för u-landsfrågor.

Både TCO, LO m. fl. hävdar i sina remissvar att det bör vara organisationerna själva som ansvarar för bedömningen av de egna informationsinsatserna i syfte att välja "rätt" projekttyp för att nå sina informationsmål. Detta sker redan nu informellt för att fortlöpande kunna pröva och utnyttja vunna erfarenheter. Även *Beredningen för u-landsinformation* hävdar att de organisationer, som erhåller bidrag, bör kunna genomföra egna resultatbedömningar av genomförda projekt. Ett flertal

remissorgan understryker det angelägna i att resultatvärdering i framtiden ägnas ökad uppmärksamhet och att vunna erfarenheter måste utväxlas mellan SIDA, olika grupper och organisationer som medverkar i u-landsinformationen.

Jag delar uppfattningen att resultatvärderingen av SIDA:s och de enskilda organisationernas u-landsinformation bör ägnas ökad uppmärksamhet i framtiden. Sådana utvärderingar bör kunna göras av både organisationerna själva och SIDA. Resultaten av organisationernas utvärderingar bör redovisas för SIDA.

2.9 Informationsanslaget i framtiden

Anslaget för u-landsinformation har ökat snabbt under 1970-talet. Budgetåret 1971/72 uppgick anslaget till 2,5 milj. kr. och har sedan successivt ökat. För innevarande budgetår har 15,7 milj. kr. anvisats för detta ändamål.

Anslagsutvecklingen var under budgetåren 1972/73—1975/76 mycket snabb, medan den efterföljande perioden fram t. o. m. innevarande budgetår i stort sett har varit en konsolidering av redan uppnådd anslagsnivå.

Den snabba ökningstakten under perioden fram till budgetåret 1977/78 hänger främst samman med utbyggnaden av bidragen till enskilda organisationer. Medelstilldelning för detta ändamål ökade sålunda mellan budgetåren 1971/72 och 1976/77 från 0,6 milj. kr. till 8,0 milj. kr. Föredragande statsråd konstaterade i budgetpropositionen att dessa bidrag därmed hade "nått en nivå som med mindre ökningar var försvarlig också i ett längre perspektiv".

I det föregående har jag förordat att utöver de av skolöverstyrelsen godkända studieförbunden och de fyra centrala löntagarorganisationerna även SCC, en kristen samarbetsorganisation, LRF, SFR, SHIO och Svenska FN-förbundet fr. o. m. budgetåret 1979/80 bör erhålla generella bidrag. Kostnaderna härför bör finansieras genom en engångshöjning av anslaget C 3. Information. Höjningen föreslås i enlighet med förslag i SIDA:s anslagsframställning för budgetåret 1979/80 uppgå till 2,0 milj. kr. så att ökat utrymme också skapas för stöd till det stora antal organisationer, som årligen söker bidrag från SIDA för konkreta informationsprojekt.

BPU har i fråga om informationsanslagets framtida utveckling framhållit att det är angeläget med ökningar, som säkert bevarar anslagets realvärde på den nivå, som det uppnår genom den föreslagna engångshöjningen. I prop. 1978/79: 100 (bil. 6) har jag förordat att anslaget C 3. Information skall öka med drygt 0,5 milj. kr. till 17,3 milj. kr. budgetåret 1979/80. Detta motsvarar en ökning på ca 4 %. Jag förordar nu att detta anslag ökas med ytterligare 2,6 milj. kr. till sammanlagt 19,9

milj. kr. för budgetåret 1978/80. Här ingår den nyss nämnda engångshöjningen på 2 milj. kr. för att bestrida kostnaderna för en vidgning av mottagarkretsen för generella bidrag. Av det föreslagna anslaget beräknas 13,6 milj. kr. för information genom enskilda organisationer och 6,3 milj. kr. för SIDA:s egen informationsverksamhet. Den nu föreslagna ökningen av anslaget C 3. Information med 2,6 milj. kr. bör i enlighet med vad jag anförde i prop. 1978/79: 100 (bil. 6) bestridas från anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete, posten Ofördelad reserv.

3 Biståndets organisation

Föredragandens överväganden

3.1 Biståndsprogrammets administration — dess framväxt och förutsättningar

Biståndspolitiska utredningen (BPU) har i sitt betänkande om biståndets organisation (SOU 1978: 61) utförligt redovisat utvecklingen av den svenska biståndsadministrationen sedan slutet av 1940-talet. Som bakgrund till de förslag som lämnas i det följande sammanfattar jag inledningsvis denna redogörelse.

Inledningstiden

Det första särskilda organet för biståndsfrågor skapades år 1952, då den halvstatliga Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd (CK) inrättades. Dess uppgifter begränsades till bilateralt tekniskt bistånd, medan bidragen till FN, som år 1949 hade fått ett utvidgat tekniskt biståndsprogram (UNEF), liksom tidigare handlades inom utrikesdepartementet. Svenska institutet och de speciella förbindelseorganen förblev ansvariga för rekryteringen av experter och mottagandet av stipendiater för FN:s räkning. CK:s sekretariat förlades till svenska institutet och förenades genom gemensam chef med institutets avdelning för tekniskt bistånd.

Vid slutet av 1950-talet omfattade biståndsverksamheten bl. a. bilaterala projekt i Etiopien, Pakistan och dåvarande Ceylon. Sverige erhöll då allt fler förfrågningar om bistånd från det växande antalet självständiga u-länder. Det opinionsbildande arbetet under 1950-talet lade grunden för riksdagens beslut om den snabba ökningen av biståndsanslagen under 1960-talet.

NIB-tiden

I prop. 1961: 174 angående organisationen för handläggning av frågor om tekniskt bistånd till underutvecklade länder föreslogs inrättandet av *Nämnden för internationellt bistånd (NIB)*, som "centralorganet för det officiella biståndet till u-länderna". NIB:s roll i det multilaterala samarbetet skulle främst avse rekrytering av experter samt placering i Sverige av FN-stipendiater.

NIB inledde sin verksamhet den 1 januari 1962. Den fick en styrelse med representanter för Kungl. Maj:ts kansli, politiska partier, folkrörelser och näringsliv, ett sekretariat lett av en generalsekreterare, samt ett råd.

Den för det svenska utvecklingssamarbetet grundläggande prop. 1962: 100 om svenskt utvecklingsbistånd lades fram i början av NIB:s första verksamhetsår. Den innehöll allmänna riktlinjer för utvecklingssamarbetet med u-länderna, utformade på grundval av arbetet inom en beredning för internationella bistandsfrågor, som hade tillsatts år 1961 med dåvarande statsministern som ordförande.

Genom riksdagens beslut med anledning av prop. 1962: 100 om svenskt utvecklingsbistånd inleddes bistandsanslagens ökning mot 1 %-målet. Omfattningen av NIB:s verksamhet växte snabbt, men de ökande finansiella resurserna gick huvudsakligen till nya bistandsformer, som finansiellt, humanitärt och nordiskt bistånd, samt till det multilaterala tekniska biståndet (EPTA, FN:s särskilda fond, UNICEF m. m.).

Utrikesdepartementet disponerade medlen för FN:s tekniska bistandsprogram, nordiskt bistånd samt för katastrof- och flyktinghjälp och bidrag till enskilda organisationers bistandsverksamhet. Det nordiska Tanganyika-projektet administrerades av en internordisk styrelse med särskilt sekretariat. Medel för NIB:s verksamhet upptogs under utrikesdepartementets huvudtitel.

Det finansiella biståndet — såväl det multilaterala som det bilaterala — redovisades under finansdepartementets huvudtitel. För IDA-bidragen svarade finansdepartementet i samarbete med riksbanken. Det bilaterala finansiella biståndet administrerades av finansdepartementet.

Genom NIB:s fältverksamhet engagerades Sverige under perioden 1962—64 i direkt projektbistånd i ett växande antal länder. Totalt omfattade det bilaterala samarbetet år 1965 insatser i ett 20-tal länder. Antalet befattningshavare vid NIB ökade under verksamhetsåren 1962—65 från ett 30-tal till över 100, inkl. expertis och tillfällig personal.

Administrativ konsolidering

På regeringens uppdrag inledde statskontoret år 1963 en utredning av NIB:s inre organisation och administration samt nämndens relation till det multilaterala och finansiella bistånd, som handlades utanför nämnden. Bland utredningens slutsatser, vilka kom att bilda grund för regeringens senare förslag om SIDA, märks följande.

Förutom handläggningen av bilaterala tekniska bistandsinsatser, som redan åvilade NIB, borde enligt utredningen också handläggningen av humanitära och bilaterala finansiella bistandsärenden samt svenska bistandsinsatser i anslutning till den av internationella organ bedrivna bistandsverksamheten, s. k. multibi-insatser, överföras till en ny central

biståndsmyndighet. Det bilaterala finansiella bistånd, som föreslogs bli överfört, innefattade både kredit- och gåvohjälp, och s. k. samfinansieringar och andra biståndsinsatser i samarbete med IDA.

I ärenden rörande Sveriges bidrag till de internationella organens biståndsverksamhet, dvs. det multilaterala biståndet i egentlig mening, borde förekommande verksfunktioner anförtros biståndsmyndigheten, i den mån de inte ålåg riksbanken.

Verket föreslogs få tre avdelningar för främst tekniskt bistånd, finansiellt bistånd och administration inkl. informationsfrågor.

Verksledningen borde förutom generaldirektören omfatta de tre avdelningscheferna och fungera som styrelsens direktion. För biståndsmyndighetens styrelse och verksledning föreslogs ett sekretariat bli inrättat.

NIB:s administration av fältprojekten hade varit starkt centraliserad till hemmamyndigheten. Utredningen förordade "en långt driven decentralisering av projektadministrationen till fältet". Därmed skulle förutsättningar skapas för att "inpassa projekt på ett organiskt sätt i mottagarlandets förvaltningsapparat". Decentralisering ställde emellertid stora krav på projektadministrationen. I de fall omfattande svensk projektverksamhet förekom kunde en svensk chefsadministratör tänkas vara en god lösning. I förhållande till mottagarlandet borde denne fungera som chefsrådgivare. Anknytning till svensk beskickning antogs kunna öka möjligheterna för snabba och effektiva beslut.

Projektberedningen skulle ligga helt på den centrala biståndsmyndigheten. För dess projektadministrativa enheter skulle arbetsuppgifterna i och med delegeringen till fältet förändras från handläggning och beslut i detaljärenden i riktning mot rådgivning samt kontroll av att projekten utvecklades, drevs och avvecklades planenligt och enligt sina syften.

Den centrala biståndsmyndigheten borde i stor utsträckning genom "utkontraktering" anförtro fackbetonade delar av biståndsplanering och biståndsadministration åt utomstående, dvs. åt statliga fackmyndigheter och institutioner samt åt andra organ med särskilda förutsättningar. Som exempel nämndes skolöverstyrelsen, universitetsmyndigheter och svenska institutet. För handläggning av stipendiatverksamheten föreslogs en långtgående decentralisering.

I prop. 1965: 63 om det statliga utvecklingsbiståndets administration anslöt sig föredragande statsråd till förslaget om ett självständigt centralt ämbetsverk med en generaldirektör som chef och tillika ordförande i en verksstyrelse utan departementsrepresentation. Den föreslagna ordningen förutsatte, betonade statsrådet, att ett effektivt interdepartementalt samrådsförfarande, i vilket biståndsmyndigheten inbegreps, verkligen kom till stånd.

I propositionen konstaterades att statskontoret hade förordat att det nya verkets kompetensnivå skulle innefatta praktiskt taget allt som

kunde betecknas som biståndsadministration. Statsrådet anslöt sig till denna princip:

”Upprättandet av NIB var första etappen på vägen mot en total samordning av den svenska biståndsadministrationen. Därigenom skapades ett centralt organ för i första hand det bilaterala tekniska biståndet. Denna samordning föreslås nu ytterligare utbyggd. Främst sker detta genom att den bilaterala finansiella biståndsgivningen överförs till biståndsmyndigheten. Härtill kommer tidigare nämnda tekniska och humanitära biståndstyper som för närvarande administreras i annan ordning. Därmed sammanförs praktiskt taget all biståndsadministration till en enda myndighet.”

Multilateralt tekniskt och finansiellt bistånd borde emellertid inte överföras till biståndsmyndigheten. Dessa biståndsformer administrerades av vederbörande internationella biståndsorgan. Verksfunktionerna i Sverige utgjordes huvudsakligen av expertrekrytering och placering av stipendiater, uppgifter som SIDA övertog från NIB.

Verket föreslogs få den av statskontoret förordade organisationen. Stipendiatfrågorna borde dock stanna kvar inom verket och handläggas av en särskild byrå.

Det nya verket föreslogs få 147 befattningshavare, inkl. stipendiatbyrån, ett 40-tal fler än vad NIB vid den tidpunkten hade, inkl. dess extra tjänstemän.

Också statskontorets förslag angående decentralisering av fältverksamhetens administration biträdades av statsrådet, om än i försiktiga ordalag. Det framhölls att det ofta kunde vara riktigt att chefsadministratören anknöts till den svenska beskickningen i mottagarlandet som biståndsattaché.

Riksdagen anslöt sig i allt väsentligt till propositionens förslag. SIDA inrättades den 1 juli 1965 (SFS 1965: 666). Det innebar en koncentration av ”biståndsadministrationen” i vidaste mening till ett organ. Hela det direkta samarbetet kom att handhas av verket. Verkets ledning spelade också en viktig roll i Sveriges multilaterala bistånd, även om ansvaret för frågorna låg kvar på utrikes- och finansdepartementen.

SIDA:s organisation och arbetsformer

SIDA:s organisation och arbetsformer förändrades successivt under perioden 1965—1970 och i oktober 1971 beslutade SIDA:s generaldirektör om en omorganisation av SIDA. Den innebar en anpassning av verkets organisation till den nya metod för anslagsindelningen som för första gången tillämpades i regleringsbrevet för budgetåret 1971/72. Gränsen mellan gåvor och krediter hade slopats och ersatts av en fördelning på länder. Försöksverksamheten med länderprogram hade samtidigt resulterat i en första uppsättning program, som förelades SIDA:s styrelse hösten 1971.

En särskild byrå — länderbyrån — skapades av delar av avdelningen för finansiellt bistånd och det ekonomiska sekretariatet. Avdelningarna avskaffades. Huvuddelen av avdelningen för finansiellt bistånd omvandlades till en sektorbyrå för industrifrågor. Verket fick därmed fyra sektorbyråer för ämnesområdena undervisning, lantbruk, hälsovård och befolkningsfrågor resp. industri och byggnadsverksamhet. Vidare inrättades en utredningsbyrå med ansvar för bl. a. allmänna utredningar, resultatvärdering, statistikproduktion samt juridiska ärenden.

Länderbyrån skulle svara för "utarbetande av landprogram och för framtagning och analys av mottagarländernas planer och andra data". Dess uppgift skulle vidare vara att medverka till att landprogrammets allmänna anvisningar resulterade i idé- och insatsberedningar, samt att denna verksamhet bedrevs på ett sätt som kunde väntas leda till att de finansiella landramarna för olika år uppfylldes.

Biståndskontorens kapacitet att göra landinriktade analyser och bedömningar skulle förbättras. Tillsammans med länderbyrån skulle de svara för att landprogram utarbetades.

Genom omorganisationen skulle sektorbyråerna få "större möjlighet till specialisering inom sina fack". Större delen av beredningsarbetet skulle komma att genomföras inom dessa byråer, liksom större delen av de externa kontakterna med konsulter och med myndigheter i mottagarlandet. Anpassningen av SIDA:s organisation till ett landprogrammerat bistånd hade genomförts utan att verkets sektorprägel hade försvunnit.

År 1973 fastställde Kungl. Maj:t en ny instruktion för SIDA (SFS 1973: 687). Styrelsens uppgifter beskrivs där på ett sätt som nästan endast i språkligt hänseende skiljer sig från 1965 års instruktion. Styrelsen förklaras vara "central förvaltningsmyndighet för det direkta utvecklingssamarbetet som Sverige bedriver med utvecklingsländer". Ärenden som rör samarbete med mellanstatliga organisationer skall styrelsen handlägga "i den omfattning regeringen särskilt föreskriver". I den utsträckning verksamheten så kräver, åligger det styrelsen att "följa utvecklingen såväl i utvecklingsländerna som på biståndsverksamhetens område i Sverige, i andra biståndsgivande länder och hos internationella organ samt samla, ordna och tillhandahålla uppgifter härom".

I sin verksamhet bör styrelsen "samarbeta med de svenska förbindelseorganen för FN:s fackorgan, med andra myndigheter och organisationer samt med företag och enskilda personer". Även i övrigt bör styrelsen "medverka i strävandena till samordning och enhetlighet i svensk biståndsverksamhet".

Instruktionens nya inslag i förhållande till vad som hade gällt sedan år 1965 avser SIDA:s organisation. Genom den nya instruktionen bekräftades den organisation som SIDA fick hösten 1971. Verket har inte längre några avdelningar. Avdelningscheferna ingår i en förstärkt ledningsgrupp. Byråerna är direkt underordnade generaldirektören.

Frågan om inrättande av biståndskontor fördes in i instruktionen. Vid tidpunkten för tillkomsten av SIDA:s ursprungliga instruktion hade SIDA ingen fältorganisation. I den nya instruktionen sägs att "styrelsen skall, när den bedömer att omfattningen av utvecklingssamarbetet med något land påfordrar detta, hos Kungl. Maj:t göra framställning om inrättandet av biståndskontor inom svensk utlandsmyndighet". Formuleringen "inom svensk utlandsmyndighet" bekräftar den integration av biståndskontoren i ambassaderna som beslutades år 1973.

Det svenska biståndet har ökat snabbt sedan SIDA:s tillkomst. Kraven på att utveckla nya biståndsformer och biståndsadministrativa metoder har varit stora.

SIDA:s administrationskostnader har ökat påtagligt långsammare än biståndet genom SIDA. Därtill bör hållas i minnet att en del av administrationskostnaderna inte är förvaltningskostnader i egentlig mening utan snarare bistånd till mottagarländernas myndigheter — inköp och rekrytering — och överföring av kunnande till dessa — specialistkunskande för projektberedning m.m. Budgetåret 1970/71 motsvarade de samlade administrationskostnaderna, exkl. rekrytering och utbildning av fältpersonal, 6 % av utbetalningarna över anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete. Budgetåret 1977/78 hade de sjunkit till 3 %. Samtidigt ökade SIDA:s kostnader för utkontraktering kraftigt.

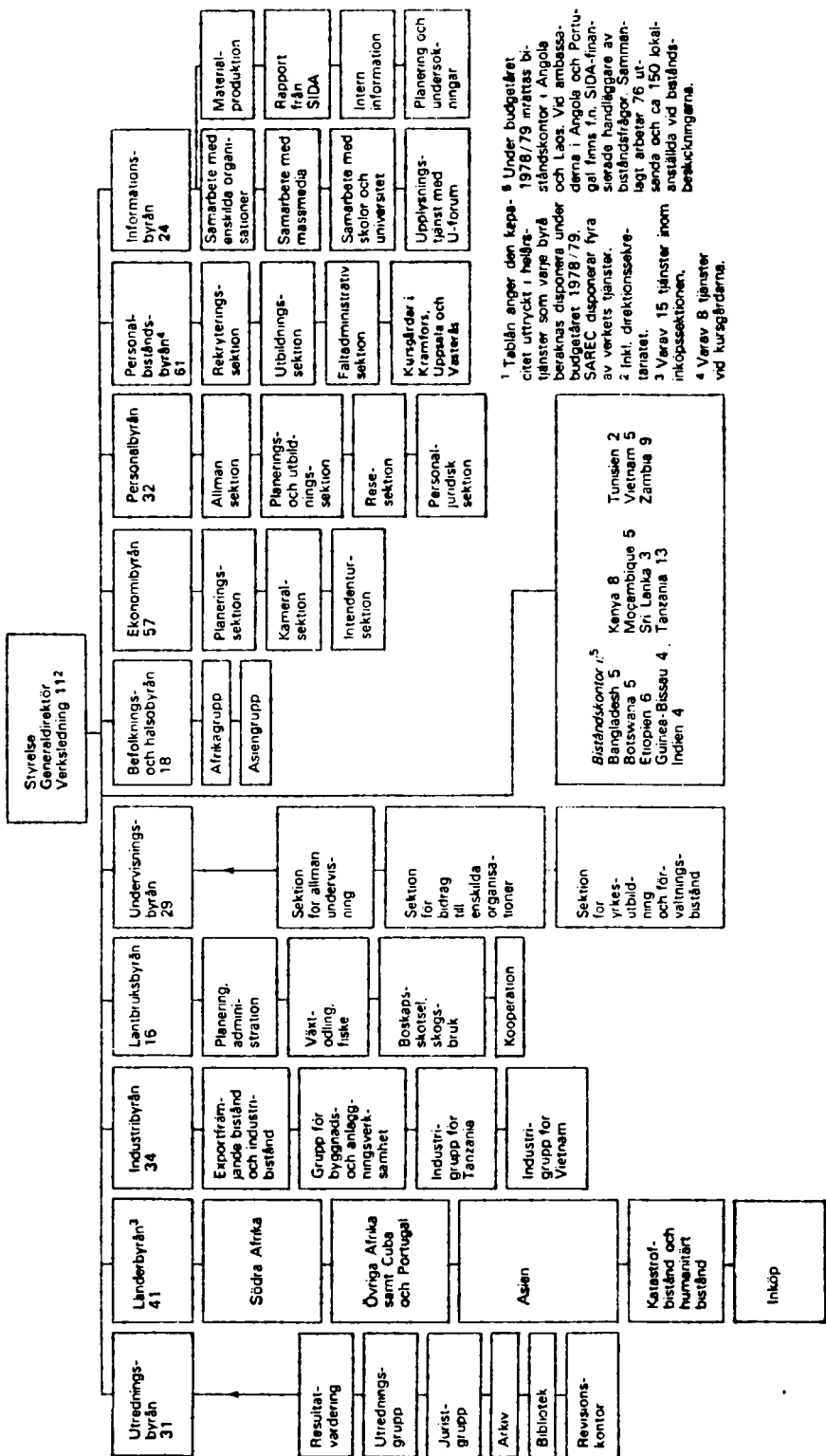
Under 1970-talet har landprogrammeringens genomförande medfört betydande förändringar av biståndets utformning. SIDA:s arbetsformer har utvecklats och anpassats till de krav som den snabbt växande biståndsvolymen per anställd har medfört. De första landprogrammen utarbetades av SIDA budgetåret 1971/72. De första årsavtalen slöts för budgetåret 1973/74.

Avtalsförfarandet har förenklats, vilket har verkat kapacitetsbesparande. Delegeringsgraden mellan regeringen och SIDA och internt inom SIDA har ökats. Ettåriga årsavtal har i ett flertal fall fr. o. m. budgetåret 1977/78 ersatts av samarbetsavtal på två eller tre år.

Samtidigt har insatsernas utformning gradvis utvecklats mot en allt mindre grad av bindning på förhand till bestämda ändamål. Sektorstöd och importstöd tar sålunda i anspråk en växande andel av de finansiella resurserna. Insatsavtalen har blivit mindre detaljerade.

SIDA:s organisation är formellt sett densamma idag som år 1971. Samtidigt med den här beskrivna utvecklingen av biståndet och av SIDA:s arbetsformer har SIDA:s planering utvecklats. Landprogrammeringen har medfört mer landinriktade arbetsformer inom ramen för SIDA:s organisation. Som ett sätt att förbättra samordningen vid hemmamyndigheten av samarbetet med programländerna har under hand informella landgrupper vuxit fram.

SIDA:s aktuella organisation och bemanning redovisas i följande figur:

1 Tabell anger den kapa- 5 Under budgetåret
citet uttryckt i helgre- 1978/79 mättas bi-
tjänster som varje byrå ständskontor i Angola
beräknas disponera under och Laos. Vid ambassa-
budgetåret 1978/79. derna i Angola och Portu-
SAREC disponerar fyra gal finns fn. SIDA-fin-
av verkets tjänster. sierade handläggare av
2 Inkl. direktionssekre- bistandsfrågor. Sammen-
tariatet. lagt arbetar 76 ut-
3 Varav 15 tjänster inom sända och ca 150 lokal-
inköpssektionen. anställda vid bistands-
4 Varav 8 tjänster besöksgrupperna.
vid kursgårderna.

Biståndskontoren och utrikesrepresentationen

Biståndskontorens framväxt.

I syfte att samordna det arbete som de svenskstödda projektens administratörer utförde och deras kontakter med mottagarlandets myndigheter inrättades kort efter SIDA:s tillkomst, i enlighet med statskontorets förslag, administrativa samordningskontor (Central Administrative Office) med ansvar för administrativa frågor och frågor rörande fältanställda och lokalanställd personal.

Ur de administrativa samordningskontoren, som år 1968 var sex till antalet, och biståndsattachébefattningen, för vilken instruktion hade fastställts den 29 april 1966, ändrad den 28 juni 1968, skapades år 1968 biståndskontoren (Development Cooperation Office). Detta skedde genom att de gamla samordningskontoren ställdes under biståndsattachéernas ledning och/eller i länder utan attaché genom att samordningskontoret frigjordes från sina bindningar till projekten och gjordes till separata enheter med en biståndskontorschef som löd direkt under SIDA. Kontoren skulle vara organisatoriska enheter inom SIDA samt erhålla instruktioner och uppdrag från SIDA. Gentemot värdländerna skulle de formellt utgöra en särskild enhet inom de svenska ambassaderna. På sikt borde, i mån av erforderlig personal, kontorens roll vidgas avsevärt. Efter hand förordnades alla biståndskontorschefer till biståndsattachéer. Sedan budgetåret 1971/72 har biståndskontorens roll i utvecklingssamarbetet vuxit påtagligt.

Biståndskontorens kapacitetsutveckling.

Budgetåret 1971/72 fanns åtta biståndskontor — Botswana, Etiopien, Indien, Kenya, Pakistan, Tanzania, Tunisien och Zambia — samt en permanent representant vid FN:s livsmedelsorganisation (FAO) i Rom. Den utsända personalen uppgick till ca 50 personer. Vid SIDA uppgick personalstyrkan vid samma tidpunkt till ca 300 fast anställda, uttryckt i heltidstjänster, exkl. extra tjänster, arvodesbefattningar och annan personal utanför lönestaten. Utgifterna för biståndskontoren uppgick till 8,4 milj. kr. mot 20,5 milj. kr. för hemmamyndigheten. För personalen vid biståndskontoren fanns inga tjänster inrättade. De var arvodesanställda och i normalfallet tjänstlediga från SIDA.

Vid ingången av budgetåret 1978/79 fanns biståndskontor inrättade eller under inrättande i 14 länder, särskilt SIDA-finansierade handläggare av biståndsärenden på en ambassad (Portugal) samt 7—8 över biståndsanslagen finansierade tjänster vid svenska beskickningar. Biståndskontoren i Guinea-Bissau, Moçambique och Botswana fullgör helt eller delvis ett biståndskontors uppgifter i Kap Verde, Swaziland resp. Lesotho.

Integration av ambassader och biståndskontor.

Parallellt med biståndskontorens expansion under 1970-talet har en

integration av ambassad och biståndskontor genomförts. Från utrikesdepartementets sida togs år 1972 initiativet till en för departementet och SIDA gemensam översyn av biståndskontorsorganisationen syftande till "en förstärkt integration av biståndskontoren i beskickningarna".

Översynen ledde år 1973 fram till förslag om nya riktlinjer, som godkändes av utrikesministern. De byggde på principen att "biståndskontoren skulle bli enheter inom beskickningarna även gentemot svenska myndigheter" och således ställas "under beskickningschefens ledning". Deras inrättande skulle beslutas av regeringen på förslag av SIDA. Integreringen förutsatte "att SIDA ges rätt att parallellt med departementet inom områden för sin behörighet direkt instruera beskickningen i stället för att, som i nuläget, instruera biståndskontoret". Instruktionsrätten skulle gälla "även gentemot beskickningen i mottagarland som saknar biståndskontor".

Genom de nya riktlinjerna skulle en långtgående administrativ integrering uppnås, i syfte att få till stånd ett effektivt och ändamålsenligt utnyttjande av utlandsmyndighetens totala resurser.

Rolfördelningen mellan utrikesdepartementet, SIDA och andra organ

År 1970 samlades hela det departementala ansvaret för frågor rörande internationellt utvecklingssamarbete inom en ny avdelning inom utrikesdepartementet — den s. k. u-avdelningen. Dess huvuduppgifter är att bereda regeringsbeslut och vara huvudansvarig för internationella förhandlingar rörande utvecklingssamarbete. I prop. 1970: 44 framhölls att rolfördelningen mellan departement och verk avsågs "bli principiellt densamma som tidigare". Avdelningens inrättande föranledde ingen ändring i SIDA:s instruktion. I praktiken ledde dock "u-avdelningens" inrättande till en ny rolfördelning mellan styrelsen och departementet vad gäller de internationella organisationernas verksamhet.

De allmänna bidragen till FN-organen, de regionala utvecklingsbankerna m. fl. internationella program bereds inom u-avdelningen, som också har burit huvudansvaret för beredningen av Sveriges agerande i biståndspolitiska frågor inom FN:s handels- och utvecklingskonferenser (UNCTAD), nord-syd-dialogen och andra fora där frågor rörande den nya ekonomiska världsordningen behandlas.

Det primära ansvaret för några av 1970-talets stora internationella konferenser, t. ex. världslivsmedelskonferensen och sysselsättningskonferensen, har vilat på berörda fackdepartement. U-avdelningen och berörda myndigheter har medverkat inom ramen för de särskilda arbetsgrupper som har tillsatts för ändamålet. De internationella valutafrågorna, vars betydelse för u-länderna alltmer har uppmärksamats, handläggs inom det nuvarande ekonomidepartementet.

I biståndspolitiska utredningens huvudbetänkande (SOU 1977: 13)

Sveriges samarbete med u-länderna underströks vikten av en mera systematisk samordning av den svenska u-landspolitiken i dess helhet. Ansvaret borde naturligen falla på utrikesdepartementet. I prop. 1977/78: 135 om riktlinjer för internationellt utvecklingssamarbete m. m. meddelas att regeringen i syfte att "underlätta en mer systematisk överblick och granskning av områden där u-landspolitiska ställningstaganden blir erforderliga" har beslutat inrätta en samrådsgrupp med representanter för berörda departement. Samrådsgruppen har inlett sin verksamhet och har hittills hållit två möten.

SIDA:s direkta medverkan i det multilaterala samarbetet består idag främst av multilateral rekrytering samt den s. k. ämnesinriktade verksamheten. Därmed avses det finansiella stöd som Sverige, utanför de allmänna bidragen till FN-organens verksamhet, lämnar dessa för genomförande av "insatser på ämnesområden som SIDA bedömer vara av särskild betydelse för u-ländernas utveckling och där de internationella insatserna anses otillräckliga" (prop. 1976/77: 100, bil. 5).

Därutöver medverkar SIDA som remiss- och utredningsorgan åt utrikesdepartementet i multilaterala frågor. Verket har också medverkat i förberedelsearbetet inför flertalet av 1970-talets stora internationella konferenser. I styrelsens anslagsframställningar redovisas erfarenheter av den multilaterala biståndsverksamheten såväl som styrelsens syn på hur den svenska u-landspolitiken bör utformas.

SIDA:s huvudsakliga ansvarsområde utgörs av utvecklingssamarbetet med det 20-tal länder med vilka Sverige bedriver ett långsiktigt utvecklingssamarbete samt stödet till flyktingar och befrielseörelser i södra Afrika, humanitärt bistånd till Latinamerika, katastrofbistånd, bidrag till enskilda organisationer och de s. k. särskilda programmen. Dessutom har SIDA myndighetsansvar för den statligt finansierade u-landsinformationen.

Ansvaret för att framlägga förslag till fördelning av disponibla medel för flyktingar och befrielseörelser i södra Afrika har hittills åvilat flyktingberedningen, i vilken utrikesdepartementet samt SIDA, som innehar ordförandeposten, varit representerade. Sekretariatet för flyktingberedningen har varit förlagt till SIDA och en tjänsteman från u-avdelningen har ingått däri. I prop. 1977/78: 100 (bil. 6) föreslogs att beredningens mandat skulle vidgas till att omfatta humanitärt bistånd överhuvud taget, vilket också blev riksdagens beslut. Genom regeringsbeslut i juni 1978 har beredningen ombildats till en *beredning för humanitärt bistånd* med högst 20 ledamöter. SIDA:s generaldirektör är alltså jämte ordförande. Beredningens sekretariat är liksom tidigare förlagt till SIDA och en tjänsteman från utrikesdepartementet ingår även fortsättningsvis i sekretariatet.

Medel för katastrofbistånd är fr. o. m. budgetåret 1977/78 samlade under anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete. SIDA har huvud-

ansvaret för såväl beredning av ärenden som verkställighet av beslut. Samråd sker i den inom utrikesdepartementet år 1972 inrättade *katastrofgruppen*, vari SIDA och Röda Korset är företrädare. SIDA:s generaldirektör är sedan år 1977 ordförande i gruppen vars sekretariat är förlagt till verket.

Biståndsmedel tas sedan budgetåret 1975/76 i anspråk för försöksverksamhet rörande utbildningssamarbete med vissa u-länder och annat s. k. bredare samarbete. Bredare samarbete handläggs i vissa fall av SIDA, i andra av den år 1975 inrättade *utbildningsberedningen*. I beredningen, som f. n. har sitt sekretariat förlagt inom utbildningsdepartementets huvudtitel, ingår representanter för utrikes-, budget-, utbildnings-, handels-, arbetsmarknads- och industridepartementen samt SIDA. Representanten från utbildningsdepartementet är ordförande i beredningen. Beredningens uppgifter vad gäller kommersiellt utbildningssamarbete kommer under år 1979 att övertas av det halvstatliga utbildningsbolaget (SWEDEC), som inrättades år 1978.

År 1975 inrättades *importkontoret för u-landsprodukter (IMPOD)*, som är ett helstatligt organ under handelsdepartementet. Kontorets verksamhet syftar till att hjälpa u-länderna att öka sin export till Sverige. Arbetsuppgifterna består i att till u-landsexportörer lämna information och handledning om de kommersiella avsättningsmöjligheterna och marknadsförhållandena i Sverige samt förmedla kontakter med den svenska marknaden och med svenska företag. Kostnaderna för IMPOD:s verksamhet bestrids av biståndsmedel. Medelsbehovet beräknas efter samråd med chefen för handelsdepartementet.

IMPOD:s verksamhet som inleddes på försöksbasis, har nyligen granskats av RRV. RRV:s revisionsrapport överlämnades till handelsdepartementet i september 1978. På grundval härav föreslås i prop. 1978/79: 100 (bil. 17) att IMPOD ges en permanent ställning. Dess rådgivande nämnd föreslås bli ersatt av en styrelse.

År 1975 inrättades *beredningen för u-landsforskning (SAREC)* bestående av riksdagsledamöter, forskare från olika områden, företrädare för utrikes- och utbildningsdepartementen samt SIDA. Beredningen inrättades i syfte att "... främja sådan u-landsforskning som kan underlätta för u-länderna att utvecklas mot ökat självbestämmande och mot ekonomisk och social rättvisa".

I avvaktan på att den biståndspolitiska utredningen slutförde sitt arbete var biståndsministern inte beredd att föreslå ett fristående organ. En beredning, vars ledamöter representerade forskningen och det allmänna, med "rådgivande och initierande ställning i förhållande till de instanser som nu beslutar i forskningsärenden, dvs. regering och riksdag", föredrogs. Dess uppgift borde, enligt propositionen, vara att "avge rekommendationer om omfattning, inriktning och fördelning av det totala svenska stödet för u-landsforskning liksom om enskilda forsknings-

insatser". På eget initiativ och efter egna utredningar skulle den också kunna föra fram förslag till forskningsinsatser.

"Av administrativa skäl och för att kravet om u-landscentrering av forskningen lättare skall kunna uppfyllas", föreslogs beredningens sekretariat förlagt till SIDA.

Riksdagen beslöt den 18 oktober 1978 att godkänna inrättandet av en *fond för industriellt samarbete med u-länder (SWEDFUND)* (prop. 1977/78: 135, UU 1978/79: 1, rskr 1978/79: 9). Dess huvuduppgift skall vara att främja tillkomst och utveckling av tillverkande företag i u-länderna i enlighet med dessa länders planer och prioriteringar.

I fondens styrelse, som utses av regeringen, ingår representanter från utrikes-, handels- och industridepartementen, SIDA samt personer med erfarenhet från u-landsverksamhet, industri, bankväsende, Kooperation och facklig verksamhet.

Fonden inledde sin verksamhet i december 1978. För budgetåret 1978/79 har till fondens grundkapital anslagits 35 milj. kr. och för budgetåret 1979/80 beräknas ytterligare 35 milj.

Biståndsutbildningsnämnden (BUN) inrättades den 1 juli 1971. Verksamheten förlades till Sandöverken i Kramfors kommun i lokaler som förvaltas av civilförsvarsstyrelsen.

Utbildningen skall enligt prop. 1970: 162 "syfta till att skapa en reserv för rekrytering av svensk personal för bilateralt och multilateralt utvecklingssamarbete". Den skall vidare "syfta till att skapa möjligheter att komplettera den tekniska kontingenten i beredskapsstyrkan för FN-tjänst och att sätta upp särskilda kontingenter för katastrofhjälp om sådan hjälp begärs från Sverige". Slutligen skall utbildningen ha som mål att "skapa vidgade möjligheter för organisationer att rekrytera personal för biståndsinsatser och för katastrofhjälp". Rekryteringen till utbildningen skall inriktas på yrkesgrupper som efterfrågades av SIDA.

För att leda och genomföra bistånds- och katastrofutbildningen och för att besluta om antagning till utbildningen m. m. inrättades en särskild nämnd med ett kansli och en utbildningsorganisation till sitt förhållande.

År 1975 överfördes ansvaret för nämnden från försvarsdepartementet till utrikesdepartementet. Medel anvisas sedan budgetåret 1975/76 över biståndsanslaget C5. Biståndsutbildningsnämnden.

I nämnden har sedan inrättandet ingått representanter för SIDA (ordförande och vice ordförande), försvarsstaben, civilförsvaret, Röda Korset och Rädda Barnen samt de politiska ungdomsförbunden. Internationell kyrkotjänst har varit representerad sedan år 1975.

3.2 Rolfördelningen i utvecklingssamarbetet

I det föregående har jag i anslutning till BPU:s betänkande lämnat en redogörelse för hur administrationen av Sveriges utvecklingssamarbete

och ansvarsfördelningen mellan olika departement och myndigheter har utvecklats. Utvecklingssamarbetet med u-länderna engagerar ett flertal departement och statliga myndigheter. Detta gäller biståndet i snäv bemärkelse. Det gäller naturligtvis i än högre grad det u-landspolitiska samarbetet i allmänhet.

I fråga om arbetsfördelningen mellan regeringens kansli och berörda förvaltningsorgan, främst SIDA, konstaterar utredningen att en i huvudsak lämplig rollfördelning nu har vuxit fram. På vissa punkter ser dock utredningen ett behov av preciseringar och i något fall vissa organisatoriska förändringar. Detta gäller främst SIDA:s roll i det multilaterala samarbetet och u-landspolitiken, administrationen av det bredare samarbetet samt BUN:s och SAREC:s roll i utvecklingssamarbetet. Jag återkommer senare till utredningens förslag i dessa frågor.

Utredningens synpunkter på frågan om integration av ambassad och biståndskontor avser jag inte behandla nu. Frågan behandlas f. n. av den utredning om utrikesrepresentationen (UD 1978: 02) som regeringen tillsatte år 1978. Statsmakternas ställningstagande bör därför anstå till dess förslag i denna fråga föreligger från utredningen.

BPU betonar vikten av att samordningsproblemen mellan organen med inriktning på utvecklingssamarbete ständigt uppmärksammas. Vidare understryker utredningen att nya organ bör inrättas endast om starka skäl talar därför. En uppsplittring på alltför många organ kan leda till kompetensvister och samordningsproblem samt komplikationer i förhållande till u-länderna.

Utredningens bedömning delas i stort sett av remissorganen. Några av dem — bl. a. LO, TCO och Sveriges Industriförbund — efterlyser dock en mer inträngande analys av arbetsfördelningen mellan berörda organ för att på den grundvalen nå fram till en så effektiv samordning av den svenska biståndspolitiken som möjligt.

SIDA tar i sitt remissyttrande upp samordningen mellan departement, verk och andra myndigheter på biståndsområdet. Verket konstaterar att flera nya institutioner nyligen har inlett sitt arbete och menar att hittillsvarande erfarenheter pekar på brister i samordningen. Enligt SIDA behövs analyser av det nya lägets organisatoriska och institutionella krav och förslag om hur samordningen skall ske. De närmaste åren bör därför betraktas som en försöksperiod. Om ett eller ett par år bör det ske en allsidig utvärdering av uppgifterna för de inom utvecklingssamarbetet verksamma institutionerna.

Jag delar utredningens bedömning att det nu, på det hela taget, existerar en lämplig rollfördelning mellan de i utvecklingssamarbetet medverkande departementen och myndigheterna. Samtidigt delar jag uppfattningen att arbetsfördelningen och samordningen mellan berörda organ bör göras till föremål för en fortlöpande diskussion och översyn. Inte minst angeläget är detta i fråga om nya institutionella arrangemang och nya arbetsuppgifter.

Tillkomsten av nya organ under de senaste åren — SAREC för forskning, IMPOD för u-landsimport, SWEDFUND för industrisamarbete samt organ för tjänsteförsäljning och bredare samarbete — har förbättrat våra möjligheter till samarbete med u-länderna. Jag finner det sannolikt att det under de närmaste åren inte skall behöva inrättas några nya institutioner. Det gäller nu i första hand att utveckla och förstärka dem vi har så att de i samverkan kan genomföra den u-landspolitik som statsmakterna fastställer.

Förutsättningarna för en samordnad biståndspolitik förbättrades, som utredningen konstaterar, genom att det departementala ansvaret för biståndsanslagen år 1970 samlades i utrikesdepartementet. Det ökade behovet av interdepartemental samordning för att utveckla en sammanhållen u-landspolitik tillgodoses genom den av regeringen år 1978 inrättade u-landspolitiska samrådsgruppen med representanter för olika departement. Denna samrådsgrupp, vars uppgifter redovisas i prop. 1977/78: 135 om riktlinjer för internationellt utvecklingssamarbete m. m., utgör ett komplement till de traditionella formerna inom kanslihuset för samråd. Den påverkar inte ärendefördelningen mellan departementen. Däremot är den ett uttryck för regeringens avsikt att låta ett u-landspolitiskt synsätt påverka regeringsbeslut som bereds inom ett flertal departement.

Utredningen har noterat att SIDA inte är representerad i samrådsgruppen. Med tanke på den särställning SIDA intar när det gäller våra förbindelser med u-länderna anser jag att SIDA bör vara representerad i den u-landspolitiska samrådsgruppen. Samtidigt finns givetvis möjligheter att adjungera andra berörda myndigheter till samrådsgruppen. SIDA:s utredningskapacitet bör kunna utnyttjas även för frågor inom u-landspolitiken. Slutligen har SIDA en viktig roll att spela i fråga om information och opinionsbildning i u-landspolitiska frågor som jag framhöll i avsnittet om u-landsinformationen.

3.3 SIDA:s och biståndsambassadernas roll i fråga om det multilaterala utvecklingssamarbetet

I instruktionen för SIDA (SFS 1973: 687) sägs att styrelsen skall handlägga ärenden som rör samarbete med mellanstatliga organisationer "i den omfattning regeringen särskilt föreskriver". Instruktionen ålägger vidare styrelsen att "följa utvecklingen såväl i utvecklingsländerna som på biståndsverksamhetens område i Sverige, i andra biståndsgivande länder och hos internationella organ samt samla, ordna och tillhandahålla uppgifter härom."

SIDA:s direkta medverkan i det multilaterala samarbetet består främst av rekrytering för multilaterala biståndsorgan samt den s.k. ämnesinriktade verksamheten. Därutöver medverkar SIDA som remiss-

och utredningsorgan åt utrikesdepartementet i multilaterala frågor. Verket har också medverkat i förberedelsearbetet inför flertalet av 1970-talets stora internationella konferenser och genom att SIDA-tjänstemännen kan ingå i svenska delegationer i möten i internationella organisationer. I styrelsens anslagsframställning redovisas erfarenheter av den multilaterala biståndsverksamheten liksom styrelsens syn på hur den svenska u-landspolitiken bör utformas. En informell samrådsgrupp i multilaterala frågor mellan u-avdelningens multilaterala enhet och SIDA möts regelbundet.

Utredningen konstaterar att det har vuxit fram en väl fungerande arbetsfördelning mellan SIDA och utrikesdepartementet. Remissvaren ger överlag också stöd för denna uppfattning. Flertalet remissorgan instämmer i utredningens uppfattning att SIDA:s omfattande direkta erfarenheter av utvecklingssamarbetet och kunskaper om de internationella organisationernas biståndsverksamhet bör utnyttjas för Sveriges agerande i de multilaterala biståndsorgan och andra internationella fora där utvecklingsfrågor behandlas.

Jag ser ingen anledning föreslå någon omprövning av den nuvarande arbetsfördelningen mellan utrikesdepartementet och SIDA. Liksom utredningen vill jag understryka vikten av att det mellan SIDA och regeringens kansli existerar ett väl fungerande samråd och samarbete om de multilaterala utvecklingsfrågorna. Jag räknar med att SIDA:s utredningskapacitet även för framtiden skall utnyttjas i samband med beredningen av Sveriges agerande inom internationella organisationer samt att SIDA:s sakkunskap utnyttjas även för övrigt i samband med det internationella förhandlingsarbetet.

Utredningen liksom ett stort antal remissorgan har betonat vikten av att de svenska ambassaderna och biståndskontoren effektivt utnyttjas när det gäller att följa de internationella organisationernas verksamhet och lämna bidrag till underlag för svenskt agerande i dessa organ. Jag delar denna uppfattning. Det är angeläget att utlandsmyndigheternas sakkunskap utnyttjas till fullo. Våra ambassader i u-länderna har vanligen lätt tillgång till resp. regerings syn på de mellanstatliga organens verksamhet och goda möjligheter att få inblick i det multilaterala utvecklingssamarbetet på fältet. De har därför värdefulla bidrag att lämna till vårt arbete inom de mellanstatliga biståndsorganen.

3.4 Administrationen av bredare samarbete

Genom beslut den 15 maj 1975 inrättade regeringen en kommitté, sedermera kallad beredningen för internationellt utbildningssamarbete, utbildningsberedningen, med uppgift att "planera, samordna och successivt utvärdera en försöksverksamhet rörande utbildningssamarbete med vissa utvecklingsländer". Avsikten var att verksamheten skulle genomfö-

ras på kostnadstäckningsbas. Beredningen sorterar under utbildningsdepartementet. Verksamheten avsåg inledningsvis att tillgodose den efterfrågan på utbildningsinsatser, främst i anslutning till industriprojekt, som aktualiserades inom ramen för de samarbetsavtal som Sverige har ingått med Algeriet, Libyen, Egypten, Iran och Irak. Utbildningsberedningens uppdrag har efter hand vidgats till att omfatta även vissa andra länder, främst Nigeria, Kuwait, Tunisien och Jamaica.

Biståndsmedel har disponerats för viss del av verksamheten. Inom anslagsposten för bredare samarbete under anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete disponerar beredningen innevarande budgetår 28 milj. kr. Medlen är avsedda för projektsamarbete med bl. a. Algeriet, Egypten, Jamaica och Tunisien. Högst 2 000 000 kr. får användas för förberedelse av kurser som anordnas genom beredningens försorg.

På grundval av en utredning inom handelsdepartementet begärde regeringen i prop. 1976/77: 83 om exportfrämjande åtgärder avseende u-länder i februari 1977 riksdagens bemyndigande att få teckna aktier i ett halvstatligt bolag inriktat på försäljning av utbildnings- och förvaltningskunnande i vid mening. Detta bolag, som nu har kommit till stånd under namnet SWEDEC INTERNATIONAL AB, förutses försälja utbildningstjänster och därvid kunna överta beredningens funktion vad avser försäljning av sådana tjänster.

Genom en skrivelse den 11 maj 1978 till regeringen har utbildningsberedningen fäst regeringens uppmärksamhet på att beredningens verksamhet har kommit att vidgas till områden som inte kan överföras till bolaget. Beredningen anför bl. a. att den har fått vissa myndighetsfunktioner och menar att dessa har motsvarat "det aktiva engagemang från den svenska statens sida som har efterlysts från olika u-länder". Den har t. ex. uppträtt som representant för regeringen i bilaterala diskussioner om bl. a. utbildningssamarbete. Vidare har den fått ett växande berednings-, förvaltnings- och uppföljningsansvar för biståndsmedel.

Beredningen gör bedömningen att den har fyllt ett reellt behov, som kan antas komma att förstärkas med ökande intresse för u-landssamarbete.

Skrivelsen har remitterats av utbildningsdepartementet. Flertalet remissorgan, som har yttrat sig över beredningens skrivelse, har tillstyrkt att beredningen bibehålls och att dess funktion som samråds- och beredningsorgan permanentas. Detsamma gäller de remisser över BPU:s betänkande om biståndets organisation som berör beredningens verksamhet. SIDA förordar att beredningens verksfunktion handläggs som en del av eller i nära samordning med SIDA.

BPU behandlar frågan om hur det s. k. bredare samarbetet skall administreras och berör samtidigt utbildningsberedningen. BPU framhåller därvid att den bästa lösningen tills vidare torde vara att överföra beredningen till utrikesdepartementet samtidigt som den omvandlas till

en beredning för bredare samarbete. BPU anser också att SIDA, liksom hittills, borde kunna svara för handläggningen av delar av det bredare samarbetet. I vissa fall torde det också kunna visa sig lämpligt att anlita något konsultbolag såsom det nya utbildningsbolaget SWEDEC INTERNATIONAL AB, SWEDTEL, SWEDPOWER, Statskonsult International AB m. fl. eller låta det egna sekretariatet ansvara för insatsens handläggning. BPU framhåller vidare att SIDA i sina årliga anslagsframställningar bör framföra förslag och synpunkter i vad avser den del av beredningens verksamhet som finansieras med biståndsmedel. Därigenom underlättas en offentlig diskussion om det bredare samarbetet.

Utbildningsministern anmälde efter samråd med mig i prop. 1978/79: 100 (bil. 12) regeringens avsikt att låta omvandla beredningen till ett varaktigt organ. Samtidigt anfördes att förslag om slutlig lokalisering, omfattning och uppgifter skulle anmälas för riksdagen i denna proposition.

Det bör bli möjligt för beredningen att till SWEDEC INTERNATIONAL AB successivt överlämna det administrativa ansvaret för kommersiell försäljning av utbildningstjänster. Kvar står då, som jag tidigare har framhållit i anslutning till redovisningen av beredningens skrivelse, vissa administrativa samt biståndsanknutna uppgifter för beredningen. Att fullfölja dessa bör ligga i beredningens fortsatta mandat.

Mot den bakgrunden bör enligt min uppfattning beredningens framtida uppgifter kunna sammanfattas i följande tre punkter:

- att stå till regeringens förfogande för förmedlings- och kontaktuppgifter som syftar till att stärka Sveriges förbindelser med enskilda u-länder;
- att, vid behov, bereda och genomföra insatser som bestrids helt eller delvis med medel för bredare samarbete;
- att övergångsvis förmedla vissa utbildningstjänster på kommersiella villkor men utan krav på vinst.

Huvuddelen av beredningens insatser torde komma att bestridas med medel för bredare samarbete. Beredningen bör dock sträva efter att såväl intressenter i u-länder som andra svenska intressenter, exempelvis företag, bidrar med resurser till de insatser som görs. Rörande riktlinjer för bredare samarbete får jag hänvisa till prop. 1978/79: 100 (bil. 6, s. 109 f.). I dagens läge ansvarar såväl beredningen som SIDA och svenska institutet för insatser bekostade med medel för detta ändamål. Även för framtiden bör det bli fråga om en bedömning från fall till fall om vilken myndighet som skall svara för verksamhet som bekostas med medel ur posten Bredare samarbete. Ett nära samarbete i hithörande frågor mellan beredningen och SIDA är angeläget. Det bör ske på såväl sekretariatsplanet som genom SIDA:s fortsatta deltagande i beredningen. Såsom utredningen framhåller bör SIDA i sin årliga anslagsframställning kunna framföra förslag och synpunkter på den del av beredningens

verksamhet som finansieras med biståndsmedel. Jag förutsätter också ett nära samarbete mellan beredningen och svenska institutet.

Beredningen är knuten till utbildningsdepartementet. I och med att dess ansvarsområde efter hand har vidgats från utbildning till tjänster och kunskapsöverföring i allmänhet försvagas skälen för en anknytning till detta departement. Med tanke på innehållet i uppgifterna har en anknytning till flera departement diskuterats. Enligt min mening bör emellertid i första hand fästas avseende vid beredningens roll som ett instrument för Sveriges u-landspolitiska agerande gentemot enskilda u-länder. Denna övergripande uppgift talar för dess anknytning till utrikesdepartementet. Rent allmänt gäller att samordning av Sveriges politik gentemot enskilda länder ankommer på utrikesdepartementet. Jag ansluter mig därför till den av utredningen framförda tanken att beredningen överförs till utrikesdepartementet. I sin skrivelse till regeringen den 11 maj 1978 underströk beredningen det kontinuerliga behovet av samråd inom regeringens kansli i de frågor som handläggs av beredningen. Beredningens nuvarande sammansättning har säkerställt detta. Enligt min mening bör beredningen därför i framtiden ha i huvudsak den sammansättning som den har idag. Av hänsyn till den vikt kunskapsöverföring skall ges i beredningens arbete ser jag emellertid ingen anledning att ändra beredningens namn enligt utredningens förslag till beredning för bredare samarbete. Däremot bör den officiellt heta utbildningsberedningen som den f. n. kallas.

Kostnaderna för beredningens sekreteriatsfunktion har hittills bestritts med medel från utbildningsdepartementets kommittéanslag. När beredningen nu överförs till utrikesdepartementets huvudtitel kommer nuvarande arvodestjänster som omfattar tre handläggartjänster och en och en halv assistent/biträdestjänst att omvandlas till extra ordinarie tjänster vid beredningen. Medelsbehovet härför bedömer jag till högst 600 000 kr. för budgetåret 1979/80. Dessa kostnader bör bestridas från anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete, posten Ofördelad reserv. Övriga kostnader för beredningen bör belasta posten Bredare samarbete under samma anslag.

3.5 Biståndsförvaltningens organisation

3.5.1 SIDA:s huvuduppgifter

SIDA är enligt sin instruktion "central förvaltningsmyndighet för det direkta utvecklingssamarbete som Sverige bedriver med utvecklingsländer". I prop. 1977/78: 135 om riktlinjer för internationellt utvecklingssamarbete m. m. underströk biståndsministern att det direkta samarbetet med särskilda länder till sin helt dominerande del bör inriktas på programländerna och att samarbetet med dessa länder därmed blir SIDA:s centrala arbetsuppgift. Utöver utvecklingssamarbetet med enskilda län-

der svarar SIDA för planering och administration av ämnesinriktad verksamhet, biträdande experter, katastrofbistånd, stöd till flyktingar och befrielserörelser, stöd för enskilda organisationers bistandsverksamhet samt u-landsinformation. Bistandsministern framhöll också att den ändamålsbestämda biståndsgivningen till FN-organen utgör "ett väsentligt inslag i bistandsarbetet". SIDA:s roll i det multilaterala samarbetet och u-landspolitiken har jag tidigare behandlat i anslutning till utredningens betänkande.

Jag förordar ingen ändring av SIDA:s nuvarande ansvarsområden. Ifråga om SIDA:s organisation utgår jag liksom utredningen från de arbetsuppgifter som redan åvilar SIDA och som på vissa punkter har preciserats i det föregående. En mer fullständig behandling av SIDA:s olika arbetsuppgifter anser jag inte behövlig i detta sammanhang. Jag begränsar mig därför till vissa aspekter av samarbetet med programländerna och dess förutsättningar. Jag kommer t. ex. inte att beröra det omfattande arbete som utförs av SIDA:s administrativa enheter och informationsbyrån.

Med tanke på den centrala plats som samarbetet med programländerna intar i SIDA:s verksamhet har utredningen särskilt uppehållit sig vid de krav som detta samarbete ställer. Utredningen betonar den osäkra miljö i vilken utvecklingssamarbetet bedrivs. Regimer och utvecklingspolitik förändras. Kulturella, sociala, ekonomiska och politiska faktorer varierar. Därtill kommer, som utrikesutskottet uttrycker det, "den konflikt som under stundom kan uppstå mellan de svenska biståndspolitiska målen och ett mottagarlands utvecklingspolitik" (UU 1978/79: 1). Dessa — och andra faktorer — försvårar planeringen och genomförandet av utvecklingssamarbetet.

Utvecklingen i vart och ett av länderna behöver följas noga. Aktuell landkunskap är, som utredningen betonar, av stor betydelse för SIDA:s möjligheter att genomföra ett utvecklingssamarbete i enlighet med de biståndspolitiska målen. Behovet av land- och sektoranalyser understryks av utredningen, som särskilt framhåller värdet av problemorienterade analyser mot bakgrund av de biståndspolitiska målen. Sådan dokumentation bör rimligen kunna öka vår förståelse av samarbetsländernas problem och vår förmåga att lämna meningsfulla bidrag till de berörda u-ländernas utvecklingsansträngningar.

Av avgörande betydelse för SIDA:s möjligheter att lämna ett effektivt bistånd är också verkets kunskap om och förmåga att samarbeta med den svenska resursbasen. Detta samarbete är av mycket omfattande slag. Det sträcker sig från rekrytering och utbildning av experter och upphandling av varor till SIDA:s numera omfattande utnyttjande av konsulter.

Till SIDA:s ansvarsområde hör också en utveckling av kunnande och intressen hos de människor, myndigheter, institutioner och företag som

skall engageras i utvecklingssamarbetet. SIDA:s förmåga att utveckla och förmedla kunskap samt tillhandahålla varor är avgörande för kvaliteten på svenskt bistånd. SIDA:s perspektiv kan naturligtvis inte begränsas endast till den svenska marknaden. Svenskt bistånd av hög kvalitet förutsätter också god överblick av den forskning och det utvecklingsarbete som sker internationellt. Inte minst behöver SIDA för det direkta utvecklingssamarbetet nära kontakt och tillfälle till erfarenhetsutbyte med de internationella biståndsorganen. Bl. a. ger det ämnesinriktade biståndet tillfälle därtill samtidigt som det ger Sverige möjlighet att påverka det internationella utvecklingsarbetet på betydelsefulla ämnesområden.

De förutsättningar, som jag här har nämnt, är viktiga för vad utredningen kallar SIDA:s två huvuduppgifter i samarbetet med programländerna. Den ena av dessa är att vara den svenska parten i utformningen av samarbetsprogrammen. Detta arbete kräver goda kunskaper om vart och ett av mottagarländerna. Det förutsätter också god kännedom om SIDA:s och den svenska resursbasens kapacitet inom olika ämnesområden. Den andra huvuduppgiften gäller resursöverföringar inom samarbetsprogrammen. Den uppgiften ställer stora krav på fackkunskap, överblick över resurser och förmåga att upphandla och ställa till förfogande vad programlandet ifråga behöver. Detta är två likvärdiga delar av vårt samarbete med programländerna.

3.5.1.1 Utgångspunkter

Den snabba ökningen av det svenska biståndet under de senaste tio åren och de betydande förändringar i utvecklingssamarbetets utformning som har skett — bl. a. införandet av landprogrammering — har ställt kravet på flexibilitet i SIDA:s arbetsformer.

SIDA har därtill att verka i en svår och varierande arbetsmiljö. Det är angeläget att förändringar ifråga om de krav som SIDA ställs inför möts med beredskap till anpassning inom verket. En förutsättning för att organisatoriska förändringar smidigt skall kunna vidtas är att SIDA, som hittills, lämnas stor frihet att själv besluta i fråga om de administrativa formerna för arbetet. Mina överväganden i det följande görs mot bakgrunden av detta synsätt.

På många områden har verksamheten funnit effektiva former som inte påkallar någon omprövning under de närmaste åren. Detta gäller inte minst landprogrammeringen. De riktlinjer för biståndspolitik som riksdagen fastställde på grundval av prop. 1977/78: 135 (UU 1978/79: 1, rskr 1978/79: 9) föranleder heller ingen genomgripande omprövning av det direkta utvecklingssamarbetets praktiska utformning.

Mot denna bakgrund förutsätter jag, liksom utredningen, att det direkta utvecklingssamarbetet under de närmaste åren kan väntas ske huvudsakligen i de former som nu tillämpas. Jag ansluter mig till utred-

ningens bedömning att någon förutsättningslös och genomgripande omprövning av SIDA:s organisation inte är påkallad. Vad som nu behövs är att i första hand befästa och på vissa punkter fullfölja den utveckling som har skett. Därmed har jag angett denna propositions begränsade målsättning när det gäller SIDA:s organisation.

SIDA har under de senaste åren utvecklats till en mer fältorienterad organisation — med allt vad detta innebär av anpassning till arbetsuppgifter som främst går ut på stöd till utvecklingsarbete i en rad enskilda u-länder.

De viktigaste inslagen i denna utveckling är biståndskontorens utbyggnad och ökade befogenheter samt den stegvisa förstärkning av den enhet inom hemmamyndigheten som svarar för samordningen av samarbetet med programländerna, nämligen länderbyrån.

Som utgångspunkt för överväganden om SIDA:s organisation vill jag ta fasta på förslag som utredningen har hämtat ur en konsultrapport som har utarbetats av Scandinavian Institute for Administrative Research (SIAR) och som utredningen ansluter sig till. En förstärkning föreslås av tre funktioner inom SIDA: ledningskapacitet, dialogkapacitet och resurskapacitet.

Med ledningskapacitet avses inte enbart administrativ ledning, utan också förmåga att ge många av verkets ledande befattningshavare förutsättning att på egen hand göra de uttolkningar och bedömningar som är nödvändiga för verksamheten. Frågan om ledningskapaciteten rör också verksamhetens planering och organisation i stort samt frågor om ansvarsfördelning och beslutsdelegering.

Förstärkt dialogkapacitet — varmed avses förmågan att i samarbetet med programländerna rätt förstå deras utvecklingssituation och utvecklingspolitik samt möjligheten för Sverige att positivt bidra till denna — kräver främst följande: förstärkning av biståndskontoren, fördjupat kunnande om de enskilda länderna, förbättrad fackkunskap och bättre kunskap om det svenska resursutbudet. Sådana förstärkningar kan göra den svenska biståndsorganisationen till en än mer värdefull samtalspartner för de länder som vi samarbetar med.

”Resurskapacitet” innebär enligt SIAR-rapporten följande: ”att öka dess — SIDA:s — kunskaper och förmåga att mobilisera erforderliga resurser från hela det omgivande samhället. Vidare måste biståndsorganisationen utveckla och utbilda sin ’resursbas’ för att den bättre skall stämma överens med de krav och förutsättningar som den ställs inför i samband med engagemang i u-länderna. Biståndsorganisationen måste också utveckla sina egna metoder och insikter om hur man kan utnyttja resursbasen i samtliga förekommande faser i u-landsengagemang från idégivning t. o. m. genomförande och utvärdering”.

Med utgångspunkt i dessa principiella överväganden och de resonemang som har förts i det föregående rörande SIDA:s roll och arbetsupp-

gifter vill jag framföra följande rörande vissa delar av SIDA:s organisation.

3.5.1.2 Biståndskontoren

Först behandlar jag frågan om biståndskontorens plats och funktion. I likhet med BPU finner jag det därvid angeläget med en fortsatt decentralisering av arbetsuppgifter och ansvar till biståndskontoren. Kapaciteten på biståndskontoren behöver därför förstärkas både kvalitativt och kvantitativt.

Utredningen och ett flertal remissorgan har vidare understrukt behovet av en klar arbetsfördelning mellan huvudkontor och biståndskontor. Ansvaret för programförberedelser, insatsberedning och programgenomförande bör normalt åvila biståndskontoren. Undantag kan naturligtvis behöva göras t. ex. för insatser som är av principiell betydelse eller av stor omfattning. Den föreslagna ordningen tillämpas redan i stor utsträckning; den bör genomföras så snart biståndskontorens kapacitet tillåter detta.

Jag ansluter mig således till den ståndpunkt som SIDA:s personalorganisationer enligt utredningen intar: "Personalorganisationerna anser att biståndskontoren i normalfallet bör svara för insatsberedningarna och för det löpande samarbetet samt beredning av samarbetsavtal. De framhåller att detta innebär krav på ökad decentralisering till biståndskontoren som behöver kapacitetstillskott för de utvidgade uppgifterna" (SOU 1978: 61, s. 91).

Biståndskontorens största problem synes under senare år ha varit deras begränsade tillgång på kvalificerad och fackkunnig personal. En successiv förstärkning krävs i detta hänseende. Bl. a. bör den i ett par fall prövade metod, som ger fackkunniga vid biståndskontor ansvar för verksamhet i mer än ett land, kunna tillämpas i ökad utsträckning. Även för framtiden kommer dock fackkunskapen endast delvis att kunna finnas inom biståndskontoren. Den får oftast ställas till förfogande genom förmedling av sektorenheterna inom hemmamyndigheten, eller som korttidsförstärkningar från dessa.

3.5.1.3 Sektorenheterna

SIDA har sektorbyråer för hälsovård och familjeplanering, industri, lantbruk och undervisning. Det resonemang som har förts i det föregående och förslaget rörande biståndskontorens ökade ansvar ger kraftigt stöd åt en utveckling inom SIDA som stegvis har kommit att medföra en förnyelse av sektorbyråernas funktion. Tidigare har sektorbyråernas huvuduppgift varit att ansvara för beredning och genomförande av biståndsinsatser. Allteftersom biståndskontoren har övertagit denna funktion har sektorbyråerna i ökad utsträckning haft möjlighet att ägna

sig åt sina övriga uppgifter. För framtiden bör dessa kunna dominera. De viktigaste uppgifterna kan sammanfattas på följande sätt:

- att svara för samarbetet med resursbasen samt anskaffning och överförande av resurser;
- att nära samarbeta med biståndskontoren och förstärka dessa med egen eller externt rekryterad sakkunskap främst i samband med insatsberedningar, sektorgenomgångar, analyser och utvärderingar. En viktig funktion i sammanhanget är att medverka i dialogen med mottagarlandet om verksamhetens uppläggning och inriktning;
- att som utredningen har uttryckt det, aktivt verka för att nya lösningar på u-ländernas problem inom olika ämnesområden utvecklas. Det kan ske — bl. a. genom den ämnesinriktade verksamheten — i samarbete med FN:s fackorgan eller fristående institutioner;
- att medverka i utformningen av Sveriges politik inom FN:s fackorgan.

De arbetsuppgifter som jag har angivit är av sådan art att de kräver stor fackkunskap. En betydande del av det fackkunnande som behövs inom utvecklingssamarbetet måste finnas utanför SIDA — inom myndigheter, institutioner, företag och folkrörelser. Men som utredningen understryker och som biståndsministern också betonade i prop. 1977/78: 135 om riktlinjer för internationellt utvecklingssamarbete m. m. behövs det också personal med grundliga fackkunskaper inom myndigheten. Den är nödvändig både för upphandling och styrning av konsulter och för de övriga arbetsuppgifter, som jag har nämnt: dialogen med mottagaren och medverkan i utvecklingsarbete och policy-formulering inom resp. ämnesområde. Det behövliga fackkunnandet kan naturligtvis uppnås genom specialisering inom organisationen. I de flesta fall behöver sådan specialisering baseras på eller kompletteras med fackutbildning.

För att tillfredsställa dessa synpunkter förutsätter jag att SIDA skapar möjlighet för ökad specialisering och fackutbildning samt beaktar behovet av fackkompetens vid nyrekrytering till de berörda enheterna.

3.5.1.4 Avdelningsorganisation

I fråga om länderbyrån har jag redan konstaterat att den efter hand har förstärkts i samband med organisationens anpassning till landprogrammeringen. Liksom utredningen och flertalet remissorgan anser jag att denna utveckling nu bör fullföljas. Enheten bör få ett visst kapacitetstillskott. Dess samordnande funktion för beredning och genomförande av samarbetsprogrammen bör stärkas. Utredningen förordar att landenheten omvandlas till en avdelning, landavdelningen.

Samtidigt som utredningen förordar upprättandet av en landavdelning förordar den inrättandet av ytterligare två avdelningar. I en avdelning vill utredningen sammanföra sektorbyråerna samt personalbiståndsbyrån och inköpssektionen, som samtidigt på grund av inköpsverk-

samhetens omfattning skulle omvandlas till en byrå. Sammanförandet av dessa enheter motiveras av att de samtliga har till uppgift att anskaffa och överföra resurser för utvecklingssamarbetet. I den tredje avdelningen skulle ingå de enheter som handlägger ekonomi- och personaladministrativa frågor.

Som motiv för avdelningsorganisationen anför utredningen följande:

”Med dessa avdelningar synes oss flera syften kunna uppnås:

- likvärdig organisatorisk ställning för SIDA:s två huvuduppgifter, och därmed förstärkt landorientering,
- ett sammanförande av besläktad verksamhet och därigenom en bättre samordning mellan berörda enheter,
- en förstärkt ledningsfunktion,
- en säkrare förankring av den operativa verksamheten i verksamheten,
- en fastare ram för beslut och för delegering av uppgifter och ansvar.

Flertalet remissorgan tillstyrker utredningens förslag. SIDA, beskickningen i Dar-es-Salaam, liksom de berörda personalgrupperna som yttar sig genom remissyttrandena från LO, TCO och SACO/SR, ifrågasätter emellertid avdelningsorganisationen. Som motiv anför SIDA bl. a. att den skulle ”innebära en alltför långtgående specialisering av verksamhetsgruppens olika medlemmar varigenom utbytbarheten dem emellan skulle äventyras”. I stället önskar SIDA bevara den nuvarande organisationsformens flexibilitet, där avdelningscheferna ingår i verksamheten och inte har administrativt ansvar för några enheter. Jag konstaterar emellertid att SIDA:s avdelningschefer i dagens läge har en arbetsfördelning, som i realiteten ger dem beslutsansvar för ungefär samma grupper av enheter som föreslås ingå i avdelningarna.

I likhet med utredningen kan jag se fördelar med att införa avdelningar. Steget mellan den fördelning av arbetsuppgifter som idag råder i verksamheten och den föreslagna avdelningsorganisationen är emellertid inte långt. Jag ser inte tillräcklig anledning för regeringen att nu ändra SIDA:s instruktion genom att fastställa en avdelningsorganisation som verkets styrelse och personalorganisationer avstyrker.

3.5.2 Verkets ledning

I det föregående har jag i anslutning till utredningens rekommendationer framlagt förslag som bör kunna medföra en förstärkning av verkets ledningskapacitet. Ökad decentralisering till biståndskontoren och klar ansvarsfördelning mellan biståndskontoren och hemmamyndigheten är ett exempel. Ett annat är den tidigare beskrivna utvecklingen av sektorenheternas funktioner. Ett tredje är betoningen av den samordnande funktion som landenheten bör ha för samarbetsprogrammen.

I syfte att stärka ledningskapaciteten föreslår utredningen därtill yt-

terligare tre åtgärder: inrättande av ett sekretariat för långsiktplanering i anslutning till verksledningen, förstärkning av den ekonomiska utredningskapaciteten genom inrättande av en tjänst på avdelningschefsnivå med hög ekonomisk kompetens samt omvandling av den personliga överdirektörstjänst som finns sedan 1 april 1978 till en permanent tjänst. Förslaget rörande inrättandet av ett sekretariat för långsiktplanering innebär närmast att en planeringsenhet med ansvar bl. a. för budgeten, som nu finns inom ekonomibyrån, skulle föras över till verksledningen och samtidigt få ökad kapacitet för långsiktigare planeringsuppgifter.

Flertalet remissorgan, däribland statskontoret och RRV har tillstyrkt dessa förslag. SIDA avstyrker förslaget om ett sekretariat för långsiktplanering i anslutning till verksledningen och tjänsten för en utredningschef. SIDA anför: "Den mer långsiktiga planeringen sker genom samverkan mellan verksledningen och biståndsbassaderna/länderbyrån i fråga om det landinriktade biståndet och mellan verksledningen och sektorbyråerna när det gäller det ämnesinriktade biståndet inom de särskilda programmen. Verksledningen kan härvid stödja sig på ekonomisk och annan expertis, som finns eller bör finnas inom utredningsbyrån eller ekonomibyråns planeringssektion. Behovet av kapacitet för långsiktig planering är på detta sätt enligt styrelsens mening täckt. Emellertid förutsättes att statsmakterna inrättar en ekonomitjänst vid utredningsbyrån, som har föreslagits i SIDA:s anslagsframställning för budgetåret 1979/80.

"Styrelsen finner sig med andra ord inte för närvarande ha tillräckliga skäl att biträda utredningens förslag om en särskild avdelningschef för ekonomiskt utredningsarbete."

När det gäller placeringen inom organisationen av funktionen för långsiktplanering finner jag här ingen anledning till ställningstagande. Frågan får avgöras inom verket. SIDA behöver en förstärkning av sin ekonomisk/samhällsvetenskapliga utredningskapacitet. Detta gäller i första hand för SIDA:s egen verksamhet. Tidigare har jag bl. a. pekat på behovet av ekonomiska och sociala analyser av programländerna. Om SIDA därtill skall kunna medverka till att få fram underlag för Sveriges agerande i olika internationella organ och effektivt bidra till utformningen av en svensk u-landspolitik anser jag, liksom utredningen, att en förstärkning av utredningskapaciteten vore önskvärd.

Utredningens förslag om inrättande av en överdirektörstjänst tillstyrks av de remissorgan som har yttrat sig i frågan. Man anför att verksledningens omfattande arbetsuppgifter såväl i fråga om den interna ledningen av en vittförgrenad organisation och verksamhet som verkets representation i internationella och svenska organ med anknytning till utvecklingssamarbetet gör det angeläget att förstärka verksledningen med en överdirektörstjänst.

I fråga om SIDA:s ledning förordar jag ingen ändring av den orga-

nisation som nu gäller. I ett senare avsnitt om SAREC kommer jag dock att förorda att SAREC:s forskningschef deltar i verksledningens handläggning av forskningsärenden.

3.6 SIDA:s kapacitet

SIDA framhåller att kapacitetsbristen inom verket f. n. är akut trots att verket fortlöpande aktivt arbetar med administrativ rationalisering. Biståndets innehåll och utformning kommer därigenom i oroande stor omfattning att avgöras av tillgången på administrativa resurser. Därmed tenderar biståndspolitikens mål enligt SIDA:s uppfattning att urholkas på det praktiska planet. Den typ av administrativt mera krävande insatser, som skulle ha bäst möjlighet att stödja åtgärder för fattiga befolkningsgrupper hindras t. ex. ibland av resursknapphet. Över huvudtaget har SIDA tvingats till större återhållsamhet med projektstöd än som har svarat mot mottagarländernas önskemål. I stället har man valt mera lättadministrerat importstöd. De administrativa resurserna är också ibland otillräckliga för den aktiva medverkan — "concerned participation" — som programländerna ofta begär.

I sin anslagsframställning för budgetåret 1979/80 har SIDA föreslagit en utökning av personalen vid hemmamyndigheten med 22 kapacitetsökande tjänster och vid biståndskontoren med 5 nya tjänster. Utöver dessa tjänster har SIDA föreslagit att en ny revisorstjänst inrättas för biståndskontoren i östra och södra Afrika. I sitt remissutlåtande över betänkandet (SOU 1978: 61) "Biståndets organisation" framhåller SIDA att utredningens förslag och uttalanden föranleder önskemål om ytterligare 14 nya tjänster varav 9 vid hemmamyndigheten och 5 vid biståndskontoren.

SIDA:s förslag till personalökningar har tillkommit innan statsmakterna, på grundval av denna proposition, har tagit ställning till BPU:s förslag om biståndets organisation. Vad som här sägs om SIDA:s uppgifter och organisation kommer verket rimligen att behöva lägga till grund för sin bedömning av det framtida personalbehovet. På vissa punkter är det ännu så länge oklart hur omfattande SIDA:s arbetsuppgifter kommer att bli. Erfarenheter under de närmaste åren kommer t. ex. att visa omfattningen av SIDA:s befattning med bredare samarbete. Likaså får utvecklingen visa om den förstärkning med tre tjänster som SIDA genom riksdagens bifall till prop. 1977/78: 135 om riktlinjer för internationellt utvecklingssamarbete m. m. har fått på industriområdet är tillräcklig. Arbetsfördelningen med SWEDFUND och samarbetet med denna kan bli avgörande härvidlag.

I fråga om SIDA:s behov av resursförstärkningar drar jag följande slutsatser. Jag behandlar därvid biståndskontoren först och därefter SIDA:s organisation i Stockholm.

BPU betonar vikten av en fortsatt utveckling av SIDA som en fältorienterad organisation. Jag har tidigare tillstyrkt denna utveckling. De ökade befogenheter som kontoren får genom den fortgående decentraliseringen är en viktig förutsättning för förskjutningen av SIDA:s arbete närmare programländerna.

En växande del av SIDA:s arbete med beredning och genomförande av insatser har redan decentraliserats till biståndskontoren. Den fortsättning på denna utveckling som jag i anslutning till utredningens förslag har förordat i det föregående blir bl. a. beroende på om kontoren får behövlig kvalitativ och kvantitativ förstärkning. Mer omfattande kvalificerad medverkan från SIDA i programländernas utvecklingsarbete kräver också ökade fackkunskaper på biståndskontoren.

SIDA har också under en följd av år fört fram kravet att extra ordinarie tjänster bör inrättas för all utsänd personal vid biståndskontoren. Antalet utsända vid biståndskontoren uppgår f. n. till 76 personer varav 40 personer innehar extra ordinarie tjänster, medan resterande 36 personer innehar arvodestjänster. SIDA förutser också ett växande behov av att förstärka biståndskontoren genom korttidsförordnanden vid tillfällig hög arbetsbelastning och hemställer att få disponera medel motsvarande 60 personmånader för korttidstjänstgöring vid biståndskontoren.

Jag anser att det finns starka skäl för en viss förstärkning av biståndskontorens kapacitet. Jag förordar därför att SIDA budgetåret 1979/80 tillförs sju nya tjänster med placering vid biståndskontor varav 5 handläggar- och två biträdestjänster. Jag beräknar också att 16 extra ordinarie tjänster inrättas för arvodesanställd personal vid biståndskontoren. Inrättandet av extra ordinarie tjänster vid biståndskontoren är väl motiverat med tanke på den framtida inriktningen av SIDA:s organisation, som jag har förordat i det föregående. En fördjupad fältorientering med systematisk personalcirkulation mellan hemmamyndigheten och biståndskontoren är av stor betydelse. Jag vill också i likhet med BPU betona att tjänstgöringen vid biståndskontoren skall ses som en normal och meriterande del av arbetet inom SIDA.

Mitt förslag innebär att ramen för antalet anställda vid biståndskontoren därmed uppgår till 83 för budgetåret 1979/80. Av dessa beräknar jag 63 extra ordinarie tjänster vid SIDA. I princip bör antalet extra ordinarie tjänster vid biståndskontoren motsvara det antal personer som rekryteras från SIDA. I övrigt har jag beräknat medel under anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete för 20 befattningar vid biståndskontoren. Dessa är främst avsedda för personal som rekryteras utanför SIDA. Detta är enligt min mening motiverat för att möjliggöra rekrytering av fackkunnig personal från andra myndigheter, institutioner, företag och folkrörelser för utvecklingssamarbetet. Jag beräknar härutöver medel om 300 000 kr. för korttidsförstärkningar vid biståndskontoren.

Medelsbehovet för de föreslagna personalförstärkningarna inkl. korttidsjämsgöring beräknas till sammanlagt 1 700 000 kr. för budgetåret 1979/80.

SIDA har under en följd av år begärt att få avgöra hur SIDA:s personal skall fördelas mellan hemmamyndigheten och biståndskontoren. BPU har framfört samma förslag. Jag är inte beredd att tillstyrka en sådan ordning, då den kunde motverka en angelägen långsiktig planering av biståndskontorens kapacitet och personalbesättning. Korttidsförstärkningar av biståndskontoren är dessutom möjliga med utnyttjande av de särskilda medel som ställs till förfogande för ändamålet eller genom att personal från hemmamyndigheten periodvis medverkar i biståndskontorens arbete.

Jag övergår nu till att behandla förstärkningar vid SIDA:s organisation i Stockholm för budgetåret 1979/80. Det bör därvid understrykas att det i anvisningarna för myndigheternas anslagsframställningar framhålls vikten av att i ett statsfinansiellt stramt läge visa återhållsamhet med nya utgiftsanspråk. Möjligheten att omdisponera befintliga resurser måste också nogsamt uppmärksammas. Dessa krav bör självfallet också gälla SIDA:s myndighetsanslag.

SIDA föreslår att totalt 31 kapacitetsökande tjänster inrättas vid hemmamyndigheten budgetåret 1979/80. Härutöver har SIDA föreslagit att 9 ej kapacitetsökande tjänster, som avser 5 fasta tjänster för arkivarbetare och 4 ersättningstjänster, inrättas vid hemmamyndigheten.

Jag förordar att en tjänst som chef för inköpsbyrån och en tjänst som ekonom vid utredningsbyrån inrättas. Vidare förordar jag att två handläggar- och två biträdestjänster inrättas vid SIDA. Härutöver har jag beräknat medel för ett tidsbegränsat göromålsförordnande avseende göromål som ankommer på innehavare av tjänst som överdirektör.

Jag biträder slutligen SIDA:s förslag i fråga om icke kapacitetsökande tjänster i vad avser inrättande av fyra ersättningstjänster.

Medelsbehovet för de föreslagna personalförstärkningarna vid hemmamyndigheten bedömer jag till sammanlagt högst 1 700 000 kr.

I avvaktan på denna proposition har jag i prop. 1978/79: 100 (bil. 6) förordat en ökning av anslaget C 4. Styrelsen för internationell utveckling till ett belopp som överstiger det s. k. besparingsalternativet med 500 000 kr. Jag framhöll därvid att frågan om en ytterligare ökning av detta anslag fick prövas i samband med regeringens ställningstagande till biståndsförvaltningens organisation. Jag förordar nu att ytterligare medel anvisas till vissa särskilda poster under SIDA:s myndighetsanslag. Det gäller posterna *Resekostnader*, *Expenser*, *Intern utbildning*, *Rekrytering och utbildning av fältpersonal* samt ökade medel för expertis under posten *Lönekostnader*.

BPU har pekat på att det i reala termer minskade utrymmet för resor har inneburit betydande olägenheter för SIDA:s arbete. Angelägna resor

har inte kommit till stånd på grund av medelsbristen. Utredningen betonar att resor för SIDA är en betydligt viktigare del av arbetet än för många andra myndigheter.

F. n. uppgår SIDA:s resekostnadsanslag till 2 924 000 kr. I sin anslagsframställning har SIDA begärt ökade medel om 576 000 kr. varav en ökning på 200 000 kr. har förordats i prop. 1978/79: 100 (bil. 6). Jag förordar nu att posten *Resekostnader* tillförs ytterligare 300 000 kr. SIDA:s resekostnadsanslag föreslås därmed öka med 500 000 kr. eller med 17 % budgetåret 1979/80 i förhållande till innevarande budgetårs anslag.

Posterna *Expenser, Intern utbildning, Rekrytering och utbildning av fältpersonal* under SIDA:s myndighetsanslag föreslås, i förhållande till vad jag har föreslagit i prop. 1978/79: 100 (bil. 6), öka med ytterligare 250 000 kr., 16 000 kr. resp. 500 000 kr.

SIDA anlitar också experter för avgränsade uppdrag och utredningar av olika slag. Dessa hänför sig till myndighetens funktion och belastar

	1978/79	Beräknad ändring i prop. 1978/ 79:100 (bil. 6)			Förslag utöver beräknad änd- ring 1979/80	
			SIDA	Föredraganden	Föredraganden	
<i>Personal</i>						
Handläggande personal	177	+	19	of	+	5
Övrig personal	161	+	9	of	+	2
Ersättningstjänster	—	+	4	of	+	4
Biståndskontor	40	+	41 ^{a)}	of	+	23 ^{a)}
Personal vid kursgårdarna	8		of	of		of
Handläggartjänster för industri- bistånd	3		of	of		of
	389	+	73	of	+	34
<i>Anslag</i>						
Lönekostnader	37 692 000	+	7 515 000	+ 2 064 000	+ 1 800 000	
Sjukvård	130 000		of	of	of	
Resekostnader	2 924 000	+	576 000	+ 200 000	+ 300 000	
Lokalkostnader	6 640 000	+	710 000	+ 600 000	of	
Expenser	2 132 000	+	1 201 000	+ 200 000	+ 250 000	
Intern information	100 000	+	10 000	+ 8 000	of	
Intern utbildning	574 000	+	95 000	+ 30 000	+ 16 000	
Rekrytering och utbildning av fältpersonal	16 585 000	+	3 300 000	+ 1 000 000	+ 500 000	
Biståndskontor	5 121 000	+	3 679 000	+ 500 000	+ 1 700 000	
Övrigt ¹	920 000		of	of	+ 280 000	
Summa	72 818 000	+	17 086 000	+ 4 602 000	+ 4 846 000	

¹ Medel under denna post avser förstärkning av SIDA:s kapacitet att lämna bistånd på industriområdet. Under innevarande budgetår har för detta ändamål 920 000 kr anvisats, varav 120 000 kr har avsett kostnader för projektförberedelser och resultatvärdering som redovisas under anslaget C 2. Bilateral utvecklingssamarbete, posten Särskilda program.

² Av dessa tjänster avser 5 kapacitetshöjande tjänster medan resterande 36 avser tjänster till personer som f. n. är arvodesanställda vid biståndskontor.

³ Av dessa tjänster avser 7 kapacitetshöjande tjänster medan resterande 16 avser tjänster till personer som f. n. är arvodesanställda vid biståndskontor.

SIDA:s lönekostnadsanslag. För detta ändamål beräknar jag ett extra medelsbehov av 100 000 kr.

Medelsbehovet för posterna *Resekostnader, Expenser, Intern utbildning, Rekrytering och utbildning av fältpersonal* samt under posten *Lönekostnader* expertis beräknas sålunda till sammanlagt 1 166 000 kr.

Regeringen beslöt vidare i november 1978 att förstärka SIDA:s kapacitet att lämna bistånd på industriområdet. För detta ändamål anvisades 920 000 kr. som bl. a. avsåg inrättande av tre nya tjänster. För budgetåret 1979/80 beräknar jag ett medelsbehov av 1 200 000 kr. för detta ändamål.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag sålunda att anslaget C 4. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA) — utöver vad jag har förordat i prop. 1978/79: 100 (bil. 6) — ökas med ytterligare 4 846 000 kr. Dessa kostnader bör bestridas av medel under anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete, posten Ofördelad reserv.

3.7 Beredningen för u-landsforskning (SAREC)

Sveriges stöd till forskning rörande u-ländernas problem ökade kraftigt i slutet av 1960-talet. Huvuddelen kanaliserades till internationella organisationer. Stöd lämnades bl. a. till WHO:s fortplantningsprogram, konsultativa gruppen för internationell jordbruksforskning, ILO:s världssysselsättningsprogram samt UNRISD och UNITAR. Inom ramen för det direkta biståndet till enskilda länder var forskningsandelen av blygsam storlek. I flertalet programländer hade forskningen inte nått en sådan ställning att den kunde hävda sig i konkurrensen med andra ändamål för biståndsfinansieringen. År 1971 tillsattes en statlig utredning med uppdrag att "utreda frågor rörande inriktning och organisation av forskning med anknytning till u-landsproblem". Utredningen hade bl. a. till uppgift att föreslå organisation för svensk u-landsforskning. Det gällde därvid frågor som ansvarsfördelning och samordning av denna forskning såväl inom Sverige som internationellt. I fråga om forskning inom Sverige skulle utredningen vidare ta ställning till denna samordning på såväl myndighetsnivå som på forskningsutförandenivå.

Utredningen förordade inrättandet av en *nämnd* för utvecklingsforskning "med uppgift att ge rekommendationer eller besluta beträffande anslagsfördelningen till forskning", samt en till nämnden knuten referensgrupp bestående av företrädare för u-länder och internationell utvecklingsforskning.

I avvaktan på att biståndspolitiska utredningen slutförde sitt arbete var dåvarande biståndsministern inte beredd att föreslå ett fristående organ. En beredning med "rådgivande och initierande ställning" föredrogs. "Av administrativa skäl och för att kravet om u-landscentrering

av forskningen lättare skall kunna uppfyllas" föreslogs att "beredningens sekretariat skulle förläggas till SIDA".

Riksdagen beslöt år 1975 att inrätta *beredningen för u-landsforskning*, Swedish Agency for Research Cooperation with Developing Countries (SAREC). Dess styrelse kom att bestå av riksdagsledamöter, forskare från olika områden, företrädare för utrikes- och utbildningsdepartementen samt SIDA. SAREC har nu varit verksam i tre år.

För budgetåret 1978/79 har 100 milj. kr. anvisats för stöd till u-landsforskning genom SAREC. Verksamheten är indelad i fem program:

- forskningssamarbete med enskilda u-länder, i första hand programländerna för svenskt bistånd,
- forskningssamarbete mellan u-länder samt särskilda forskningsprojekt,
- internationella forskningsprogram (motsvarande ca 75 % av anslaget till u-landsforskning),
- u-landsforskning i Sverige bl. a. i form av forskningsstipendier samt
- planering och administration.

Hittills har endast en mindre del av forskningsstödet avsett direkt forskningssamarbete med u-länderna.

Ett tvärvetenskapligt sekretariat, förlagt till SIDA, på 19 personer motsvarande 17 heltidsanställda har byggts upp för att planera och samordna verksamheten. Av dessa tjänster är fyra fasta och redovisas under SIDA:s personalstat. Tolv arvodestjänster inkl. beredningens huvudsekreterare bestrids med medel som SAREC disponerar för administration m. m. En tjänst avlönas av arbetsmarknadsstyrelsen. Sekretariatet har etablerat ett nära samarbete med SIDA. Verkets s. k. "servicebyråer" — personalbyrån, ekonomibyrån, m. m. — betjänar också SAREC. SIDA-tjänstemän deltar i insatsgrupper som bereder forskningsinsatser. SAREC:s samarbete med programländerna bedrivs i nära samarbete med biståndskontoren och SAREC är representerat i SIDA:s direktion. För att på ett informellt sätt avgöra frågor om arbetsfördelning samt för diskussion om tillsättning av vetenskapliga arbetsgrupper, prioriteringar och andra frågor av gemensamt intresse finns sedan våren 1977 en särskild samrådsgrupp med företrädare för SIDA:s verksledning och SAREC.

Vetenskaplig kompetens tillförsäkras sig SAREC genom forskarrepresentation i styrelsen, medarbetare med erfarenhet av och kännedom om u-landsinriktad forskning, kontakter med forskningsråden samt genom fem till beredningen knutna referensgrupper, i vilka även företrädare för SIDA ingår. Referensgrupperna är inriktade på ämnesområdena utvecklingsteori och samhällsvetenskap, jordbruk och landsbygdsutveckling, teknologi och industrialisering, hälso- och näringsfrågor samt utbildning och kommunikation.

Inom givna ekonomiska ramar beslutar SAREC själv om bl. a. admi-

nistration, utredningar och insatsförberedelser. För budgetåret 1978/79 har 2 milj. kr. anvisats för planering och administration av forskningsstödet inkl. kostnader för resor, expenser, information m. m. och 1,5 milj. kr. för mindre forskningsinsatser, insatsförberedelser, utredningar, vetenskapliga arbetsgrupper m. m.

Fr. o. m. budgetåret 1977/78 beslutar SAREC själv om stöd till u-landsforskning i Sverige. I övrigt verkar SAREC genom rekommendationer till regeringen och SIDA.

I anslagsframställningen för budgetåret 1978/79 framhöll SAREC att det var naturligt om biståndspolitiska utredningen prövade förutsättningarna för att ge beredningen större formellt beslutsansvar.

SIDA betonade i sin anslagsframställning för budgetåret 1978/79 att en klar gränsdragning ofta inte är möjlig att göra mellan forskningsinsatser i internationell regi som stöds genom SAREC och den ämnesinriktade verksamhet som SIDA stöder inom ramen för särskilda program. Detta har enligt SIDA vållat problem liksom de dubbla kontakterna — från både SIDA och SAREC — med svenska institutioner och internationella organisationer. Vikten för SIDA att kunna tillgodogöra sig SAREC:s forskningskompetens har betonats.

Enligt utredningen synes SAREC:s verksamhet ta form på ett sätt som väl motsvarar statsmakternas intentioner. Konkreta uttryck här för är såväl den kritiska prövningen av värdet för u-länderna av de internationella organisationernas forskningsverksamhet som betoningen av sådana uppgifter som leder till att u-ländernas egen forskningskapacitet och förmåga att utnyttja forskningsresultat förstärks. Grunden har lagts för ett direkt svenskt forskningssamarbete med u-länderna, i synnerhet med några av programländerna. Ökade resurser har satsats på svensk u-landsforskning. Genom det direkta samarbetet med u-länderna och det stöd till svensk forskning som har inletts bör ett långsiktigt engagemang från det svenska forskarsamhällets sida kunna växa fram, menar utredningen.

Utredningen föreslår inte några mera omfattande förändringar av de former i vilka SAREC hittills har bedrivit sin verksamhet.

Utredningen understryker vikten av att u-landsforskningen även fortsättningsvis ges en betydande självständighet. En organisation av ungefär det slag som hittills provisoriskt har prövats — med särskild styrelse för SAREC och ett sammanhållet sekretariat — synes enligt utredningen såväl tillgodose kravet på självständighet för forskningen som främja en aktiv medverkan av det svenska forskarsamhället. Samtidigt visar erfarenheten att det inte går att göra någon klar gränsdragning gentemot det övriga biståndet, eftersom u-landsforskningen utgör en integrerad del av utvecklingsansträngningarna. En nära anknytning till SIDA är därför angelägen.

I syfte att få klarare ansvarsförhållanden och förenkla samordningen

av forskarverksamheten med det övriga biståndet anser utredningen att vissa mindre ändringar av SAREC:s organisation och beslutsbefogenheter är påkallade.

Enligt utredningen skulle samordningen mellan SIDA och SAREC kunna förbättras genom en närmare integration av SAREC:s sekretariat i SIDA och genom att göra SIDA:s generaldirektör till ordförande i SAREC:s styrelse. SAREC:s forskningschef skulle tillhöra SIDA:s verksamledning. Samråd och samordning skulle naturligen ske bl. a. genom att denne liksom andra ledamöter föredrar sina ärenden i verksamledningen. Beslut om insatser som bekostas med medel inom anslaget för u-landsforskning skulle inte längre fattas av SIDA, utan av SAREC i den mån beslut inte ankommer på regeringen. SAREC:s beslutsbefogenheter omfattar nu administration, utredningar, insatsförberedelser och mindre forskningsinsatser samt stöd till svensk forskning. Beslutsbefogenheterna skulle kunna omfatta hela forskningsanslaget med de begränsningar i fråga om insatsstorlek m. m. som regeringen föreskriver i regleringsbrevet. SAREC:s anslagsframställning skulle liksom idag överlämnas direkt till regeringen. Beredningens sekretariat skulle kunna hållas samman inom SIDA som en enhet — sekretariatet för forskningssamarbete — och ges en så självständig ställning inom verket som bedöms erforderlig med hänsyn till forskningsverksamhetens speciella karaktär och vikten av tvärvetenskaplighet. En på detta sätt förstärkt samordning mellan SAREC och SIDA skulle inte innebära att beredningens administrativa flexibilitet vad gäller anställning av forskningssekreterare, insatsberedningar, resor, samarbete med forskarsamhället m. m. begränsas.

Genom de förändringar som nu har skisserats menar utredningen att SAREC skulle ges en mera klart utformad ställning i det svenska utvecklingssamarbetet, vilken enligt utredningen bör bekräftas i en instruktion. Otillfredsställande beslutsförhållanden skulle elimineras genom utökade beslutsbefogenheter för beredningen och samordningen med SIDA förbättras vad gäller såväl bidragen till de internationella forskningsprogrammen och de ändamålsbestämda insatserna genom de mellanstatliga organisationerna som programlandssamarbetet och resursbasutvecklingen.

De remissorgan, som har yttrat sig om SAREC:s organisation, har främst kommenterat utredningens förslag om förstärkt samordning mellan SIDA och SAREC. Med undantag av SIDA, ambassaderna i Tunis och New Delhi samt Lutherhjälpen, är samtliga som har yttrat sig (SAREC, statskontoret, RRV, STU, Göteborgs och Uppsala universitet, SACO/SR, TCO och LO) negativa till en förstärkt formell samordning mellan SAREC och SIDA. Den ökade samordning som eventuellt skulle kunna vara befogad menar man kunde tillgodoses genom ökade informella kontakter.

Utredningens förslag att SIDA:s generaldirektör skulle bli ordförande

i SAREC:s styrelse avvisas av flertalet remissorgan som SAREC, statskontoret, RRV, STU, Uppsala universitet, Göteborgs universitet, SACO/SR, TCO och LO.

Utredningens förslag, att SAREC:s forskningschef skulle tillhöra SIDA:s verksledning avvisas av SAREC, statskontoret, RRV, STU, Uppsala universitet, Göteborgs universitet, SACO/SR, TCO och LO. SIDA anför att "SAREC:s forskningschef har möjlighet att delta i SIDA:s verksledning för samråd och samordning av forskningsärenden. Detta bör ske utan att denna behöver ägna för stor del av sin tid åt allmänna biståndsfrågor och SIDA:s dagliga problem till förfång för forskningssamarbetet".

I övrigt noterar samtliga remissorgan behovet av att SAREC även framgent ges en betydande självständighet och en markerad forskningsidentitet.

SAREC, TCO och SACO/SR biträder utredningens förslag att SAREC:s ställning i det svenska utvecklingssamarbetet bör bekräftas i en instruktion. Likaså biträder SAREC utredningens förslag att SAREC:s beslutsbefogenheter skulle omfatta hela forskningsanslaget med de begränsningar i fråga om insatsstorlek m. m. som regeringen föreskriver i regleringsbrev.

Slutligen framför SAREC, TCO och SACO/SR önskemål om att i samband med att beredningen får en egen instruktion fasta tjänster inrättas för all den personal som f. n. är arvodesanställd.

Jag finner ingen anledning att ifrågasätta behovet av en särskild organisation med ansvar för u-landsforskning. SAREC bör därför i enlighet med utredningens förslag bli ett varaktigt organ med särskild instruktion. De gångna tre årens erfarenhet visar värdet av SAREC:s förankring i forskningsvärlden. Det är av vikt att detta förhållande vidmakthålls.

SAREC bör även framgent vara ett särskilt forskningsstödjande organ och inte identifieras med biståndsmyndigheten. Mot denna bakgrund anser jag det inte motiverat att biträda utredningens förslag om gemensam ordförande för SIDA och SAREC. Jag ser heller ingen anledning att föreskriva särskilda regler för att utse styrelsens ordförande. Styrelsens sammansättning bör bibehållas i sitt nuvarande skick, vilket innebär en nära kontakt med forskarsamhället. Likaså bör SAREC som nu är fallet ha ett sammanhållet sekretariat.

SAREC:s sekretariat har att bevaka forskningsfrågor inom ett stort område. För detta krävs inte bara kunnande och erfarenhet från olika forskningsområden utan också möjligheter att aktivt följa forskning inom resp. område genom egen forskningsaktivitet. Jag finner det därför värdefullt om sekretariatets arbete kan organiseras så att forskningssekreterarna ges möjlighet att periodvis ägna sig åt egen forskning och eventuell fältverksamhet.

Den klart markerade forskningsidentiteten minskar inte behovet av nära samverkan med SIDA. Att, som utredningen föreslår, låta SAREC:s forskningschef ingå i SIDA:s verksledning finner jag inte behövligt. Däremot bör forskningschefen delta i verksledningens handläggning av ärenden, som berör forskning. I SAREC:s instruktion bör vidare föreskrivas att det åvilar SAREC:s forskningschef att informera SIDA:s ledning på ett tidigt stadium om initiativ till nya insatser. Likaså bör SIDA:s ledning orienteras om de ärenden som skall underställas SAREC:s styrelse.

En del av beslutsbefogenheterna ifråga om anslaget u-landsforskning åvilar idag SIDA. I enlighet med utredningens förslag bör SAREC:s beslutsbefogenheter utvidgas till att omfatta hela anslaget för u-landsforskning med de begränsningar som regeringen föreskriver i regleringsbrevet. SAREC bör fortsätta att som hittills dela administrativa funktioner med SIDA.

SAREC disponerar f. n. 16 tjänster i sin verksamhet. Fyra av dessa är fasta tjänster som upptas under SIDA:s personalstat medan resterande tolv är arvodestjänster som upptas under SAREC:s egen personalstat. Under våren kommer frågan om inrättande av extra ordinarie tjänster för SAREC:s personal att beredas inom regeringskansliet.

SAREC föreslår härutöver i sin anslagsframställning för budgetåret 1979/80 att beredningen tilldelas fyra extra ordinarie tjänster för tre handläggare och en assistent. Jag beräknar medel för inrättande av en tjänst för informations- och dokumentationsfrågor.

3.8 Biståndsutbildningsnämnden och utvecklingssamarbetets utbildningsbehov

Biståndsutbildningsnämnden (BUN) inrättades den 1 juli 1971 för att leda och genomföra bistånds- och katastrofutbildning. Verksamheten förlades till Sandö i Kramfors kommun i lokaler som förvaltades av civilförsvarsstyrelsen. Utgifterna för verksamheten bestreds t. o. m. budgetåret 1974/75 från anslag under försvarsdepartementets huvudtitel. Ansvar för nämndens verksamhet överfördes den 1 juli 1975 till utrikesdepartementet, där verksamheten finansieras över biståndsanslaget C 5. Biståndsutbildningsnämnden.

- Målen för utbildningen, såsom de formulerades i prop. 1970: 162, är
- att skapa en "reservkår" för rekrytering av svensk personal för bilateralt och multilateralt utvecklingssamarbete,
 - att skapa möjligheter för att komplettera den tekniska kontingenten i beredskapsstyrkan för FN-tjänst,
 - att skapa möjligheter för att upprätta särskilda kontingenter för katastrofhjälp, samt

— att skapa vidgade möjligheter för enskilda organisationer att rekrytera personal för biståndsinsatser och katastrofhjälp.

Utbildningstiden omfattar f. n. 306 dagar varav 50 dagar utgör katastrofutbildning. Mer teoretiskt inriktade studier, som avser språk och u-landskunskap, bedrivs idag parallellt med praktiskt inriktad utbildning. Undervisningens tyngdpunkt ligger enligt 1976 års utbildningsplan på att förstärka och utveckla de attityder, kunskaper och färdigheter, som underlättar genomförandet av en biståndsarbetsares uppgifter. Stor vikt har lagts vid samarbets träning.

Under de fyra första utbildningsåren, som omfattar perioden 1972/73—1975/76, inriktades rekryteringen på 100 elever per år. För utbildningsåret 1976/77 angav regeringen i enlighet med BUN:s förslag att elevantalet skulle ökas till 125 elever. Därefter skulle antalet uppgå till 150 under vart och ett av budgetåren 1977/78 t. o. m. 1979/80. Rekryteringen inriktas dock alltså på 125 elever. En eventuell ökning av elevantalet till 150 borde, framhöll BUN i sin anslagsframställning för budgetåret 1978/79, inte övervägas förrän budgetåret 1980/81. Enligt BUN torde det vid denna tidpunkt vara möjligt att bedöma i vilken utsträckning eleverna har engagerats i internationellt utvecklingssamarbete.

Utbildningen är f. n. öppen för värnpliktiga, vapenfria tjänstepliktiga och frivilliga personer inom åldersgränserna 19—26 år. För de båda förstnämnda kategorierna ersätter utbildningen den allmänna värnplikten inkl. vapenfri tjänst. Antalet sökande har sedan utbildningens tillkomst år 1972 fördubblats och uppgick år 1978 till ca 1 000 personer. Under innevarande utbildningsår genomgår 101 elever utbildningen. Av dessa uppgår gruppen ”frivilliga” till 56 medan grupperna ”värnpliktiga” och ”vapenfria tjänstepliktiga” uppgår till 38 resp. 7. Av de frivilliga eleverna är 38 kvinnor.

Hittills har ca 90 av 560 elever ur de sex första årskullarna, som omfattar utbildningsåren 1972/73—1977/78, erhållit u-landsuppdrag. Flerparten av dessa 90 personer har engagerats av enskilda organisationer. Ett mindre antal har rekryterats av SIDA medan endast ett par elever har fått tjänst inom fredskåren.

Biståndsutbildningsnämnden har i en nyligen genomförd översyn av sin verksamhet pekat på tre faktorer, som har medverkat till att så få BUN-elever har erhållit u-landsuppdrag:

åldersgränserna

kraven för att erhålla uppdrag

bristfälligt samarbete med organisationer som efterfrågar biståndsarbete

En stor del av eleverna har vid intagningen till Sandöskolan inte haft någon yrkesutbildning klar. De som har avslutat sina studier har i många fall inte heller haft någon yrkeserfarenhet. Detta förhållande beror i huvudsak på den övre åldersgränsen — 26 år — som har fastställts

för intagning till utbildningen. Medelåldern för av SIDA rekryterade biträdande experter beräknas till 32 år. BUN konstaterar därför i sin översyn att BUN-eleverna inte kan räkna med att komma ifråga för sådana uppdrag förrän 5—6 år efter avslutad utbildning. Nämnden har dock idag möjlighet att bevilja åldersdispens för 15 elever. Denna möjlighet har utnyttjats i betydande omfattning.

BPU konstaterar att utvecklingen sedan nämndens tillkomst blivit en annan än vad statsmakterna räknade med både vad gäller den utbildning som Sandöskolan erbjuder och ifråga om efterfrågan på BUN-utbildade elever. Huvuddelen av eleverna utgörs idag av frivilliga snarare än värnpliktiga och vapenfria tjänstepliktiga för vilka utbildningen skulle utgöra ett alternativ. Efterfrågan på personal för bistånds- och katastrofarbete har också blivit väsentligt mindre än vad som förutsågs år 1970.

BPU finner det mot denna bakgrund oundvikligt att ställa frågan om det är rimligt att för biståndsmedel av storleksordningen 10 milj. kr. per år bedriva utbildning vid Sandöskolan i de former och av det slag som f. n. sker. Ett av de ursprungliga motiven för att inrätta Sandöskolan var att erbjuda ett alternativ för vapenfria tjänstepliktiga. Denna inriktning kvarstår som framgår av prop. 1977/78: 159 om ändring av lagen om vapenfri tjänst och försvarsutskottets betänkande med anledning av denna (FoU 1977/78: 28). BPU pekar emellertid på att BUN:s anknytning till värnplikten, med åtföljande krav på utbildningslängd och åldersgräns, har försvårat ett effektivt utnyttjande av skolan i utvecklingssamarbetet.

BPU — som har haft till uppgift att bedöma det framtida utvecklingssamarbetets krav — anser det naturligt att betrakta BUN som ett av flera instrument för utveckling och anpassning av den svenska resursbasen efter utvecklingssamarbetets faktiska behov. BPU konstaterar därvid att SIDA f. n. bedriver språk- och allmän u-landsförberedande utbildning i egen regi för olika kategorier utresande vid kursgårdarna i Västerås och Uppsala. Dessa utnyttjas också för SIDA:s internutbildning. Vidare konstaterar BPU att SIDA har uppdragit åt vissa institutionella konsulter, som t. ex. Lantbruksuniversitetet och SCC, att svara för kompletterande fackutbildning och annan utbildning i anslutning till utresor samt rekryteringsfrämjande utbildning. Totalt finns f. n. ca 200 elevplatser i Västerås, Uppsala och Sandö. Personalen exkl. tjänstemännen vid SIDA:s personalbiståndsbyrås utbildningssektion, uppgår f. n. till ett 60-tal personer.

BPU pekar på behovet av en samordnad utbildningsverksamhet inriktad på utvecklingssamarbetets omedelbara såväl som mer långsiktiga behov. Behoven bör bedömas och utbildningsinsatserna utformas i ett sammanhang.

BPU hänvisar också till prop. 1977/78: 135 och utrikesutskottets utlå-

tande däröver (UU 1978/79: 1) vari framhålls att SIDA:s utbildningsansvar inte endast bör omfatta kontraktsanställd personal och fredskårsdeltagare utan även — om än i mindre grad — avse de korttidsanställda och personalen vid de konsultföretag som ges biståndsfinansierade uppdrag. Utrikesutskottet betonar också "vikten av en ändamålsenlig förberedelse inkl. språk- och annan kompletterande utbildning för sådan personal, antingen det är fråga om kontraktsanställd personal eller konsulter. En allmän förståelse av och inlevelse i u-landsförhållanden samt god anpassningsförmåga är viktiga egenskaper som bör förutsättas i detta sammanhang och som otvivelaktigt kan fördjupas genom lämplig förberedande utbildning. Gedigna fackkunskaper och yrkeserfarenhet måste i vilket fall som helst förutsättas föreligga vid rekryteringstillfället".

De enskilda organisationernas växande antal volontärer utgör en annan viktig kategori, som har intresse av utbildningen.

BPU pekar på två alternativa organisatoriska lösningar för den framtida biståndsutbildningen.

Ett alternativ vore att SIDA gavs ansvaret för all utbildning i anslutning till utvecklingssamarbetet som inte sker inom det reguljära utbildningsväsendet. Redan år 1970 diskuterades en sådan lösning. I prop. 1970: 162 om bistånds- och katastrofutbildning av värnpliktiga m. fl. framhölls att ett överförande av biståndsutbildningsnämnden och dess verksamhet till SIDA borde övervägas senare.

BPU framhåller att skälen för ett sådant överförande måste anses ha förstärkts genom att nämndens verksamhet sedan budgetåret 1975/76 finansieras över biståndsanslagen. BUN skulle kunna omvandlas till en beredning med rådgivande ställning i förhållande till SIDA. Missionen, fackföreningsrörelsen, kooperationen m. fl., som bedriver biståndsverksamhet, och som nu har möjlighet att utnyttja den utbildning som BUN anordnar skulle, genom representation i beredningen beredas tillfälle att medverka i behovsbedömning och utbildningsplanering. Om ansvaret för hela utbildningsverksamheten lades på SIDA borde verket få viss ersättning från utomstående som utnyttjade utbildningen.

Ett annat alternativ vore enligt BPU att lägga ansvaret för hela utbildningen för utvecklingssamarbete på en fristående institution motsvarande den nuvarande nämnden. SIDA, de enskilda organisationerna m. fl. skulle vara företrädare i detta organ och mot ersättning kunna erbjuda utbildningstjänster.

BPU anser att konsekvenserna av dessa förslag vad avser lokalerna i Sandö, Uppsala och Västerås f. n. inte kan bedömas. I vad mån behov av de betydande utbildningsresurserna, som nu finns, kommer att föreligga beror bl. a. på resultatet av den utredning om fredskårens framtid som SIDA f. n. företar. Om utredningen resulterar i "en fredskår som tillåts inta en särställning inom biståndet" skulle utbildningsbehoven bli betydligt större än om statsmakterna beslutar sig för en "fullständig integrering av fredskårspersonalen i det svenska personalbiståndet".

BPU drar slutsatsen att SIDA bör ges i uppdrag att utreda det framtida utvecklingssamarbetets utbildningsbehov och framlägga förslag om sådan utbildning som bör bedrivas i den statliga biståndsverksamhetens egen regi. Representeranter för enskilda organisationer bör få tillfälle att medverka i arbetet. Möjligheterna att erbjuda biståndsutbildning åt värnpliktiga och vapenfria tjänstepliktiga bör beaktas med hänsynstagande till utvecklingssamarbetets behov i vid mening. Härutöver anser BPU att förutsättningarna för nordiskt utbildningssamarbete bör undersökas. Vid bedömning av behovet av utbildningsplatser bör hänsyn också tas till de behov som en utbyggnad av SIDA:s internutbildning och utbildning för personal som skall tjänstgöra vid "biståndssambassaderna" för med sig.

Jag noterar att flertalet remissorgan ansluter sig till utredningens förslag om behovet av en utredning rörande utvecklingssamarbetets framtida utbildningsbehov. Endast rektorsämbetet vid universitetet i Göteborg har redovisat en avvikande mening. Rektorsämbetet framhåller att de bedömningsgrunder som redovisas i utredningen inte motiverar en omläggning av biståndsutbildningen. Inte heller finner universitetet att behovet av alternativa utbildningsprogram har motiverats.

Jag avser inom kort föreslå regeringen att tillsätta en utredning om det totala utbildningsbehovet för utvecklingssamarbetet. Till utredningens uppdrag skall höras att framlägga förslag om BUN:s framtida ställning och uppgifter. Utredningsuppdraget kommer att utformas med ledning av BPU:s förslag.

I avvaktan på att denna utredning slutförs förordar jag i enlighet med BUN:s förslag att elevantalet vid skolan — liksom nu är fallet — bör inriktas på 125 för budgetåret 1979/80.

I avvaktan på denna proposition har jag i prop. 1978/79: 100 (bil. 6) för budgetåret 1979/80 förordat en ökning av anslaget C 5. Biståndsutbildningsnämnden till ett belopp som överstiger det s. k. besparingsalternativet med 6 000 kr. Jag framhöll därvid att frågan om en ytterligare ökning av detta anslag fick prövas i samband med regeringens ställningstagande till biståndets organisation.

Jag förordar nu att detta anslag ökas med ytterligare 200 000 kr. för budgetåret 1979/80. Av dessa medel bör 100 000 kr. användas för att bestrida kostnaderna för administration av beredskapskåren för biståndsinsatser. Resterande medel om 100 000 kr. beräknas för kostnader i samband med repetitionsutbildning, som nämnden är ålagd att genomföra. Kostnaderna för dessa ändamål bör bestridas från anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete, posten Ofördelad reserv.

4 Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört om u-landsinformation och biståndets organisation hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

1. att godkänna de principer för och den inriktning av svensk u-landsinformation och biståndets organisation som jag har föreslagit i det föregående,
2. att av medel under reservationsanslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete, posten Ofördelad reserv för budgetåret 1979/80 ta i anspråk högst 2 600 000 kr. för *Information*, högst 4 846 000 kr. för *Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)* och högst 200 000 kr. för *Biståndsutbildningsnämnden (BUN)*.

5 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.